

Luett. maa

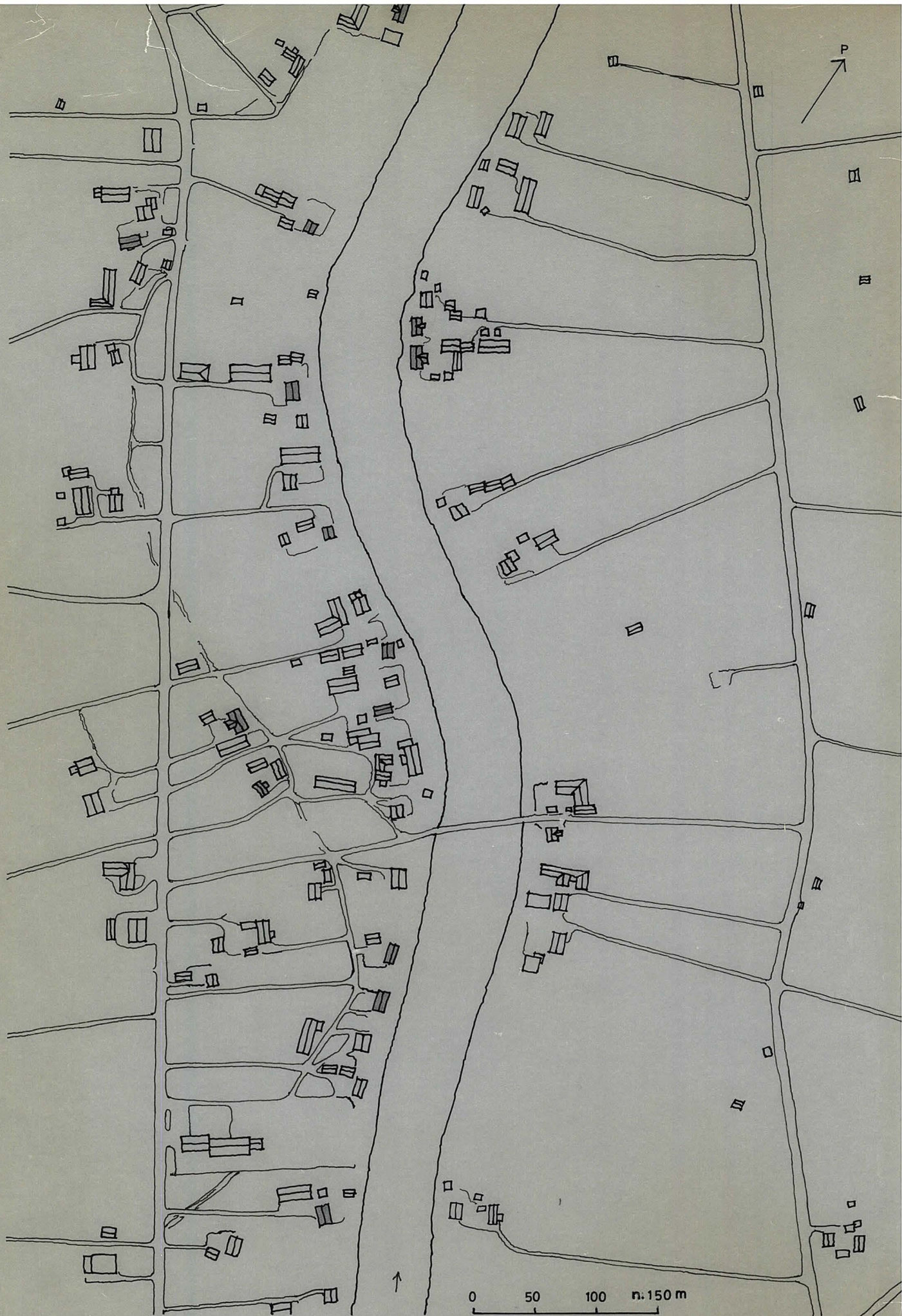
KM 20.3.75

Yläveske.
 Lah. hist. os.

II Verdoo
 IUVENIENDIT, KUULAT

mitt. vä

RAKENTAMIS-
OSASTON ARKISTO

NIEMELÄNKYLÄ, YLIVIESKA

Rakennetun ympäristön suojelu maatalouskylässä

Diplomityö Oulun yliopiston arkkitehtiosastolla
professori Esko Järventauksen ohjaamana

Oulussa 29.4.1974

Jorma Huusko
Jorma Huusko

S I S Ä L L Y S L U E T T E L O

1.	YLEISTÄ	1
1.1	Työn sisältö	1
1.2	Työn tekotavasta	1
2.	RAKENNUSSUOJELUSTA	2
2.1	Uusi suojelukäsitys	2
2.2	Rakennussuojeluun liittyviä käsitteitä	3
2.21	Rakennetun ympäristön suojelu	3
2.22	Rakennussuojelu	3
2.23	Kulttuurihistoriallinen suojelukohde	3
2.24	Kulttuurihistoriallinen suojelu	4
2.25	Kehittävä rakennussuojelu	4
2.26	Saneeraus	4
2.3	Rakennussuojelu vai saneeraus	6
2.4	Suojeluperusteista	7
2.5	Suojelukohteen arvot	7
2.6	Rakennetun ympäristön suojelun muodot	10
2.7	Suojelukeinot	10
2.8	Lakisääteinen suojelutoiminta	11
2.81	Muinaismuistolaki	11
2.82	Kirkkolaki	11
2.83	Laki kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta	12
2.84	Asetus valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta	13
2.85	Asetus kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta	13
2.86	Rakennuslaki ja -asetus	14
2.87	Lainoitus	16
2.9	Vapaaehtoinen suojelutoiminta	16
3.	RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SUOJELU MAASEUDULLA	18
3.1	Yleistä	18

3.2	Lakisääteinen suoje- lutoiminta maaseudulla	18
3.3	Tiedotus- ja valistus- toiminnan vaikutus van- han rakennuskulttuurin säilymiseen	19
3.4	Vapaaehtoinen suoje- lutoiminta maaseudulla	20
3.5	Suojelu yhdyskuntasuun- nittelun osana	20
3.6	Suojelun nykytilanne maaseudulla	21
4.	EHDOTUS RAKENNUSSUOJELUN JÄRJESTÄMISEKSI MAASEUDULLA	22
4.1	Yleistä	22
4.2	Maankäyttösuunnitelma	22
4.3	Rakentamissuunnitelma 1	22
4.4	Rakentamissuunnitelma 2	23
5.	NIEMELÄNKYLÄ	25
5.1	Yleistä	25
5.2	Piirteitä asutus- ja elinkeinohistoriasta	25
5.21	Varhaisin asutus	25
5.22	Maanviljelyksen kehittyminen	25
5.23	Lohkojaosta isojakoon	25
5.3	Ympäristön nykytila ja sen syntymiseen vaikut- taneet tekijät	26
5.31	Maanjakotoimet ja asutuksen leviäminen	26
5.32	Teiden vaikutus	27
5.33	Joen asema kyläkuvassa. Sillat	27
5.4	Elinkeinokehitys	28
5.5	Nykyinen rakennuskanta	29
5.51	Rakennusten käyttötarkoitus	29
5.52	Rakennusten ikä	30
5.53	Varustetaso	32
5.54	Rakennusten kunto. Säilyttäminen ja uudis- rakentaminen	32

5.6	Maaseudun vanhojen rakennusten käyttö- mahdollisuudet	34
5.7	Peruskorjauskustannuk- sista	35
6.	RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SUOJELU NIEMELÄN- KYLÄSSÄ	37
6.1	Suojelun lähtökohdat	37
6.11	Maisemakokonaisuus	37
6.12	Kylämiljöö ja rakennusryhmät	37
6.13	Jokivarren suojeltavat rakennukset	38
6.14	Muut suojelukohteet	41
6.2	Suojelus suunnitelmat	41
6.21	Suunnitelmien laatiminen, sisältö ja toteut- taminen	41
7.	MAANKÄYTTÖSUUNNITELMA	43
7.1	Yleistä	43
7.2	Alueen kuvaus	43
7.3	Suunnittelun tavoitteet	43
7.4	Suunnitelma-asiakirjat	44
7.5	Aluevaraukset	44
7.6	Ohjeita	44
8.	RAKENTAMISSUUNNITELMA 1 VANHAN RAITIN ALUE	46
8.1	Yleistä	46
8.2	Suunnittelun tavoitteet	46
8.3	Suunnitelma-asiakirjat	46
8.4	Aluevaraukset	46
8.5	Ohjeita	47
9.	RAKENTAMISSUUNNITELMA 2 KIPPOLA-HARVALA	49
9.1	Yleistä	49
9.2	Alueen kuvaus	49
9.3	Suunnittelun lähtökoh- dat	49
9.4	Suunnitelma-asiakirjat	50
9.5	Toteutuksesta	50

9.6	Nykyinen rakennuskanta ja rakennushankkeisiin vaikuttavat tekijät	51
9.61	Kippola 1	51
9.62	Kippola 2	52
9.63	Harvala	53
9.7	Säilyttäminen, rakenta- mistoimet ja istutukset	53
9.71	Kippola 1	53
9.72	Kippola 2	54
9.73	Harvala	55
9.8	O h j e i t a	56

LÄHDEVIITTEET

LÄHTEET

KUVAT

LIITTEET

NIEMELÄNKYLÄ, YLIVIESKA

Rakennusten ympäristön suojelu maatalouskylässä

1. YLEISTÄ

1.1 Työn sisältö

Työssä tarkastellaan rakennetun ympäristön suojeluongelmia kaavoituksen ulkopuolelle jääneissä taajamissa sekä haja-asutusalueilla. Esimerkkinä on Ylivieskan Niemelänkylä. Työ etenee rakennussuojelun yleisestä selvityksestä maaseudun positiivisten ympäristötekijöiden määrittelyyn sekä niiden säilyttämisen ja kehittämisen problematiikkaan. Lopuksi esitetään ehdotus rakennussuojelun järjestämisestä maaseudulla sekä ehdotuksen sovellutus Niemelänkylään.

1.2 Työn tekotavasta

Työssä on lähdemateriaalina käytetty kirjallisuus- ja arkistotietoja sekä haastatteluaineistoa. Niemelänkylässä tehtyjen haastattelujen lisäksi on eri alojen kysymyksistä neuvoteltu maatalous- ja rakennusneuvonnan sekä rakennustarkastustoimen edustajien kanssa. Työn ohjaajan, professori Esko Järventauksen lisäksi on suojelusuunnitelmiin liittyvistä kaavallisista kysymyksistä neuvoteltu professori Matti Aaltosen kanssa.

Niemelänkylän oloja selvittävä osa sekä suojelusuunnitelman hahmottaminen pohjaavat valtion rakennussuojelukomitealle tekemääni selvitykseen, joka on valmistunut 7.4.1974.

2. RAKENNUSSUOJELUSTA

2.1 U u s i s u o j e l u k ä s i t y s

Suomessa on rakennussuojelu tähdännyt tähän saakka enimmäkseen yksittäisten rakennusmuistomerkkien säilyttämiseen. Ensimmäiseksi on ollut tarpeellista turvata suurten kansallisten monumenttien säilyminen. Arvokkaiden "ympäristömonumenttien" suojelu on jäänyt vähemmälle huomiolle. Tähän on vaikuttanut ensinnäkin rakennustoimeen osoitettujen julkisten varojen suuntaaminen pääosin uudisrakentamiseen; asuntorakentamisessa voidaan katsoa täten jopa kiihdytetyn vanhan käyttökelpoisen - usein myös kulttuurihistoriallisesti arvokkaan - rakennuskannan häviämistä.

Elinympäristömme muuttuminen on lisäksi viime vuosikymmeninä ollut nopeaa. Taajamien kasvu on muuttanut perusteellisesti kaupunki- ja kylänäkymiä; myös perinteinen suomalainen maalaismaisema on saanut uuden modernin ilmeen. Muutosprosessi on aiheuttanut myös fyysisen ympäristön laatuun liittyviä ongelmia, jotka kärjistyvät siellä, missä muuttuminen on ollut nopeinta. Ympäristön laatuun kohdistuvan tutkimuksen - myös kritiikin - kiteytyessä vaatimuksiksi ympäristönsuojelutoimista on tullut esiin tarve suojella vanhaa rakennuskantaa sosiaalisinkin perustein. Rakennussuojelussa tämä ilmenee mm. siten, että yksittäinen suojeltu rakennus voi nopeasti menettää osan arvostaan, jos sen ympäristö muuttuu suojelukohteen henkeen sopimattomaksi. Toisissa tapauksissa taas suojelukohteen muodostaa jo alkujaan laajempi kokonaisuus, esimerkiksi kulttuurimaisema tai rakennusryhmä. Tällöin kohteen eri elementit ovat arvokkaita kokonaisuuden osina ja suojelutoimien vaikutus on ulotettava laajalle alueelle.

2.2 R a k e n n u s s u o j e l u u n l i i t t y v i ä
k ä s i t t e i t ä

2.21 Rakennetun ympäristön suojelu

on yleiskäsite, joka sisältää sekä rakennuksiin, rakennusryhmiin, rakennelmiin että laajempiin luonnontilasta muutettuihin maisemallisiin kokonaisuuksiin kohdistuvia toimia, jotka ennallistavat tai säilyttävät kohteen arvokkaita ominaisuuksia. Suojelutoiminnalle voidaan määrittää kolme päälinjaa.

- 1) Arvokkaiden rakennusten ja rakennettujen kokonaisuuksien tuhoamisen estäminen.
- 2) Rakennusten, niiden osien sekä ympäristön kunnan ylläpitäminen.
- 3) Rakennetun ympäristön laadun nostaminen; saneeraus niiltä osin kun sen avulla voidaan edistää suojelua. 1)

Termiä "rakennetun ympäristön suojelu" käytetään tässä työssä erityisesti silloin, kun halutaan tähdentää olevan kysymys alueellisesti laajasta kohteesta.

2.22 Rakennussuojelu

on edellä mainittujen toimien kohdistamista rakennuksiin. On perusteltua kutsua suurta osaa vanhojen kiinteistöjen kunnostus- ja ylläpitotoimista rakennussuojeluksi. Niinpä suojeluun sisältyy yleisesti määriteltynä

- 1) rakennuksiin ja ympäristöön kohdistuvat konkreettiset toimet sekä
- 2) rakennetun ympäristön kehittämiseksi asetettavat tavoitteet. 2)

2.23 Kulttuurihistoriallinen suojelukohde

on arvokas rakennus, rakennelma, alue tai kiinteä muinaisjäännös, jonka säilyminen menneisyyden muistomerkkinä on turvattava. 3)

2.24 Kulttuurihistoriallinen suojelu

kohdistuu em. kohteisiin ja tähtää ensisijaisesti kulttuurihistoriallisten arvojen ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Keinot, joilla kohteen kulttuurihistoriallista arvoa lisätään, ovat restauroivia ja rekonstruoivia, mutta toisaalta myös saneerauksen ja uudisrakentamisen piiriin kuuluvia. Arvokkaassa kulttuurihistoriallisessa kokonaisuudessa tehty uudisrakentaminen voi tuoda ympäristöön lisää sen arvoa nostavia komponentteja. Myös käytetään nimitystä antikvaarinen suojelu. 4)

2.25 Kehittävä rakennussuojelu

koostuu niistä toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on pitää yllä ja lisätä ensisijaisesti kohteen konkreettisia käyttöarvoja. 5)

2.26 Saneeraus

Käsitteeseen voidaan sisällyttää kaikki toimenpiteet, joiden päämääränä on parantaa ympäristöä vastaamaan inhimillisen toiminnan tarpeita. 6)

1) Poistava saneeraus

Yleisnimitys kaikille toimenpiteille, joiden tarkoituksena on saavuttaa saneerauksen päämäärät purkamalla olemassa olevaa rakennetta ja korvaamalla sitä uudella.

- Toimet ovat rakennussuojelulle vastakkaisia.

2) Säilyttävä saneeraus

Yleisnimitys kaikille muutos- ja kunnostustoimenpiteille, joiden tarkoituksena on saavuttaa saneerauksen päämäärät käyttämällä hyväksi olemassa olevaa rakennuskantaa.

Rakennukseen kohdistuvat toimet

1) Poistava saneeraus

Purkaminen ja uudisrakentaminen

Rakennuksen täydellinen tai pääasiallinen hävittäminen ja sen korvaaminen uudella rakennuksella.

2) Säilyttävä saneeraus

a) Kohennustoimet

Täydellinen kohennus: Rakennukseen kohdistuvat RakL 130 § tarkoittamat laajat ja rakenteita muuttavat toimet, joilla rakennuksen tilat saatetaan pääasiallisesti vastaamaan uudisrakentamiselle asetettavia vaatimuksia. Toimenpiteet nostavat kohteen arvoa huomattavasti. Kohennus, nykyaikaistaminen: Toimet, jotka kohottavat rakennuksen tai sen osan varustetasoa, tilankäytön ja teknisten ominaisuuksien tasoa tai lisäävät pinta-alaa. Toimenpiteet nostavat kohteen arvoa,

b) Kunnostustoimet

Peruskorjaus, kunnostus: Toimet, jotka saattavat rakennuksen tai sen osan varusteet ja teknisen kunnan ainakin entiselle tasolleen. Toimenpiteet nostavat kohteen arvon ainakin entiselle tasolleen.

c) Kunnossapitotoimet

Vuosikorjaus, korjaus: Toimet, jotka estävät rakennuksen varustetason ja sen teknisen kunnan heikentymisen. Toimenpiteet eivät nosta kohteen arvoa. Huolto, hoito: Toimet, jotka kuuluvat rakennuksen normaaliin käyttöön. Toimenpiteet eivät nosta kohteen arvoa.

d) Entistämistoimet

Entistäminen, restaurointi: Toimet, jotka saattavat rakennuksen tai sen osan tietyn ajankohdan muotoon. Konservointi: Toimet, jotka säilyttävät rakennuksen tai sen osan nykyisessä tilassaan. Rekonstruointi: Toimet, jotka palauttavat puretun tai vaurioituneen rakennuksen tai sen osan tietyn ajankohdan muotoon.

Alueeseen kohdistuvat toimet

1) Poistuva saneeraus

Purkaminen ja uudisrakentaminen, uusiminen: Toimet, joilla poistetaan olemassaolevaa rakennuskantaa tai kunnal-

listeknisiä varusteita ja korvataan ne uusilla. Asemavallista rakennetta muutetaan.

2) Säilyttävä saneeraus

a) Kohennustoimet

Kohennus: Toimet, joilla olemassaolevan rakenteen laatu- tutasoa parannetaan kohentamalla varustetasoa, lisää- mällä palveluja ja virkistysmahdollisuuksia, vähentä- mällä melua ja saasteisuutta tai harventamalla liian tiiviitä rakennusryhmiä. Liikenteelliset muutokset ja rakennuskannan tiivistäminen myös mahdollisia. Asemakaavallinen rakenne säilyy pääosiltaan.

b) Kunnostustoimet

Kunnostus: Toimet, joilla alueellisia ominaisuuksia pa- rannetaan ilman suuria muutostoimia tai huomattavaa lisärakentamista. Asemakaavallinen rakenne säilyy ennal- laan.

c) Kunnossapitotoimet

Huolto, hoito: Toimet, jotka kuuluvat alueen normaaliin käyttöön.

d) Entistäminen, restaurointi sekä konservointi ja re- konstruointi: vrt. yllä.

2.3 R a k e n n u s s u o j e l u v a i s a n e e r a u s

Kaikkien yllämainittujen käsitteiden sijoittaminen saneeraus-nimikkeeseen alle ei mahdollista toimien selkeää sisäl- löllistä määrittelyä.

Rakennussuojelu

sisältää ne toimet, jotka pitävät kohteen arvoja ennallaan. Täten myös entistämistoimet (restaurointi, konservointi ja rekonstruointi) kuuluvat rakennussuojelun piiriin. Ne pyrkivät säilyttämään kohteen tai sen osan tietyn ajankoh- dan muodossa tai palauttamaan tämän muodon. Vaikka entis- tämiskohteen arvo - lähinnä kulttuurihistoriallinen - toi- mien seurauksena lisääntyisikin, nousee se vain sille ta- solle, joka kohteella tiettyinä ajankohtana on jo ollut. Rakennussuojeluun kuuluu lisäksi peruskorjaus-, kunnostus-, vuosikorjaus- ja huoltotoiminta.

Saneeraus

käsittää ne toimet, joiden tarkoituksena on kohottaa arvo- ja entisestään. Tähän ryhmään kuuluvat lähinnä poistava saneeraus (purkaminen ja uudisrakentaminen) sekä säilyttävän saneerauksen alueelta kohennustoimenpiteet, osin peruskorjaus ja kunnostus sekä useat alueen fyysiseen ja toiminnalliseen rakenteeseen kohdistuvat saneeraustoimet. 7)

2.4 S u o j e l u p e r u s t e i s t a

Arvokkaaksi ymmärretty historiallinen rakennuskanta parantaa ympäristön laatua, tekee siitä

- rakennustaiteellisesti mielenkiintoisen
- mittakaavaltaan inhimillisen
- historiallisesti todistusvoimaisen
- alueellisesti omaleimaisen

On huomattu, että suojelun kulttuurihistorialliset näkökohdat eivät poikkeustapauksia lukuunottamatta ole riittävä peruste suojelulle. Sosiaaliset, taloudelliset ja yleiset ympäristölliset näkökohdat, jotka usein tukevat kulttuurihistoriallisia suojeluperusteita, on täystehoisesti saatava vaikuttamaan yhdyskuntasuunnitteluun. 8)

2.5 S u o j e l u k o h t e e n a r v o t

Jonkin kohteen suojelun perustana tulee olla selvitys niistä arvoista, joiden takia suojeluhankkeeseen ryhdytään. Näitä arvoja ovat: 9)

- 1) Konkreettinen käyttöarvo, joka tarkoittaa sitä, kuinka hyvin rakennus soveltuu käyttötarkoitukseensa. Arvoa määrittävät esimerkiksi asuintalossa huoneistojen asuttavuus: (pohjaratkaisu, varustetaso) sekä asuntojen saavutettavuus eli etäisyys työpaikasta ja liikenneyhteydet.
  - Yleisesti voidaan sanoa käyttöarvojen aiheuttavan kaikki rakentamisprosessit: uudisrakentamisen, purkamisen, uudistus- ja kunnostuspiteet.

Vaikka tässä arvojen määrittelyssä puhutaankin toiston välttämiseksi vain rakennuksista, koskevat määritelmät myös laajempien rakennettujen kokonaisuuksien arvokkaita ominaisuuksia.

- 2) Esteettinen arvo, jolla tarkoitetaan sitä, kuinka suu-
riksi rakennuksen kauneusarvot koetaan. Yksimielisyys
jonkin rakennuksen tai rakennetun kokonaisuuden esteet-
tisestä arvosta on joskus vaikeasti saavutettavissa,
koska arvioinnin pohjana olevat käsitykset vaihtelevat
yhteiskunnan eri jäsenten ja ryhmien kesken. Lisäksi
nämä käsitykset ovat jatkuvan historiallisen muutoksen
alaisia. Parhaiten esteettisen arvon määrittelee taide-
ja rakennushistoriallinen tutkimus.
- 3) Historiallinen arvo. Kuten esteettinen arvo on myös
historiallinen arvo vaikeasti määriteltävissä. Se, mi-
hin mielenkiinto kulloinkin kohdistuu, on hyvin kult-
tuurisidonnaista ja yhteiskunnan kehitysvaiheista riip-
puvaa. Tällä hetkellä Suomessa historiallinen arvostus
kohdistuu pääasiassa rakennuksiin, jotka ovat olleet
jonkin merkittävän historiallisen ilmiön tapahtumapaik-
kana, symbolisoivat sellaista tahi ovat yksinomaan hen-
kilöhistorian kannalta merkittäviä. Yleiset sosiaali-
historialliset perusteet on myös entistä laajemmin otet-
tava huomioon historiallista arvoa määriteltäessä. Tä-
ten voidaan helposti huomata arvokkaiksi esimerkiksi
eri tyyppiset, eri aikakausilta peräisin olevat asunto-
alueet, teollisuusympäristöt ja maaseudun maisemakoko-
naisuudet.

Alueellinen laajeneminen on havaittavissa myös esteet-
tistä arvoa määritettäessä: On huomattu, että usein yk-
sityiset rakennukset ovat arvokkaita vain kokonaisu-
den osina, esim. talorivien rajaama katutila tai talon-
poikaisrakennusten ryhmä. Tällaisen kokonaisuuden es-
teettinen arvo pienenee, jopa häviää, jos jokin sen
osa poistetaan.

Rakennuksen esteettinen ja historiallinen arvo muodos-
tavat yhdessä rakennuksen kulttuurihistoriallisen mer-
kittävyuden. Tällaiset rakennukset symbolisoivat eri

aikakausina vällinneita arvostuksia, pyrkimyksiä ja olosuhteita. Ne luovat samalla pohjaa eri yhteiskuntaryhmien ja yhteiskunnan instituutioiden aseman ja keskinäisen vuorovaikutuksen ymmärtämiselle, mikä puolestaan on yhteiskunnallisen kehityksen perusedellytyksiä. Voidaankin kärjistäen sanoa, että siellä, missä rakennetun ympäristön suojele on laiminlyöty ja täten tuhottu perinnettä, on uusi ympäristö edeltäjäänsä huonompaa. Yhdyskuntasuunnittelun lähtökohdaksi ei ole ollut olemassa oleva ympäristö ja uusia tarpeita palvelevan rakentamisen sopeuttaminen siihen. On yliarvostettu uuden rakentamista ja jääty resurssien puuttuessa puolittiehen. Tuloksena on se kaoottinen, ihmistä puutteellisesti palveleva elinympäristö, jonka koemme lähes kaikissa taajamissa liikkuessamme.

- 4) Taloudellinen arvo. Rakennuksen taloudellinen arvo liittyy yhtä erottamattomasti kokonaisuuden määrittelyyn kuin käyttöarvotkin. Konkreettisten käyttöarvojen saamiseksi on rakennukseen uhrattu työtä, joka synnyttää rakennukselle taloudellisen arvon. Rakennus voi tyydyttää omistajansa konkreettisia tarpeita, asumista ja työntekoa, tai olla omistajalleen pelkästään taloudellisen mielenkiinnon kohde. Tällöin yleensä vuokratulot määräävät rakennuksen taloudellisen arvon, ja vuokratuloista määräytyy myyntihinta. Toisaalta rakennuksen taloudellinen arvo on merkityksellinen myös vuokralaiselle. Asuntomarkkinoiden kautta tästä tulee yhteiskunnallinen kysymys, joka koskee asuntopolitiikan tehtäväkenttää, sen tavoitteita ja resurssiongelmia. Taloudelliset arvostukset johtavat usein vanhan rakennuksen purkamiseen, koska uudesta rakennuksesta saatava hyöty on suurempi kuin korjatun vanhan tuottama. Rakennussuojelua voidaan edistää yleisin asuntopoliittisin keinoin esim. myöntämällä halpakorkoisia peruskorjauslainoja. Kuinka edullista tällainen toiminta on yhteiskunnallisesti, kertoo tämänhetkinen tilanne: Suomessa kaupungeissa ja kauppaloissa jokaista sataa

valmistuvaa asuntoa kohden poistui 1960-luvulla neljäkymmentä vanhaa. 10)

2.6 Rakennetun ympäristön suoje- lun muodot

Suojelutoiminta voidaan jakaa kahteen perustyyppiin, joista on edellä annettu yleiset määritelmät sivuilla ~~3~~ ja 4: 11)

- 1) Antikvaarinen suojelelu, joka tähtää rakennuksen ominaisuuksien säilyttämiseen ja ennallistamiseen. Tätä toteutetaan päättämällä suojella rakennus sekä tekemällä kunnossapito-, restaurointi- ja rekonstruointitoimia.
- 2) Kehittävä suojelelu, jonka tarkoituksena on ennalta ehkäistä käyttöarvojen ja taloudellisen arvon joutuminen ristiriitaan, mistä olisi tuloksena rakennuksen häviäminen. Suojelua toteutetaan yhdyskuntapoliittisin keinoin: asemakaavoituksella sekä rakennusten ja alueiden käyttösuunnitelmilla. Kehittävän suojelelun piiriin kuuluu myös rakennuksen käyttöarvoja kohottava toiminta, esim. vanhojen asuntojen modernisointi.

Nykyinen suojelelain säädäntö koskee pääosin antikvaarista suojeleluä. Rakennuslain kaavoitussäädösten puitteissa taas olisi mahdollisuuksia laajempaankin suojelelutoimintaan.

2.7 Suojelelukeinot

- 1) Fyysisesti kohdennetut säännökset ja rajoitukset eli suojelelusuunnitelmat: suojelelun ja saneerauksen seutu-, yleis-, asema- ja rakennuskaavatasolla laaditut suunnitelmat sekä rakennussuunnitelmat.
- 2) Säännökset ja rajoitukset rakennusten ja rakennettujen alueiden käytöstä: lakeihin, asetuksiin ja muihin säännöksiin liittyvät määräykset.

- 3) Taloudelliset keinot: lainat, rahalliset tuet, verotukselliset keinot ja maksujen (kunnallisteknisten kustannusten) sääntely.
- 4) Hallinnolliset ja organisatoriset keinot: sääntelevien ja valvovien viranomaisten sekä muiden organisaatioiden toiminta. Ohje- ja suosituskirjeet, tiedottaminen. 12)

Seuraavassa tarkastellaan yleisesti eri suojelukeinojen vaikutusta sekä suojelun toteuttamisen edellytyksiä. Tarkastelu on jaettu kahteen osaan perustana kaksi luonteeltaan erilaista suojelun aluetta: lakisääteinen ja vapaaehtoinen suojelutoiminta.

2.8 L a k i s ä ä t e i n e n s u o j e l u t o i m i n t a

Katsauksessa on mukana tällä hetkellä voimassa oleva suojelulainsäädäntö; lisäksi tarkastellaan suojelun asemaa kaavoituksessa sekä rakennussuojelua tukevaa lainoitusta.

2.81 Muinaismuistolaki (295/63)

suojaa kiinteitä muinaisjäännöksiä, irtaimia muinaisesineitä sekä laivalöytöjä. Pääosin laki koskee esihistoriallisia muistomerkkejä, joista monilla on tieteellisen arvonsa lisäksi merkitystä ympäristöä rikastuttavina miljöökomponentteina. Tällaisia ovat esimerkiksi esihistorialliset asuinpaikat, muinaislinnojen rakennelmat sekä hauta-, palvonta- ja käräjäpaikat. Lisäksi kohteet, joihin liittyy perimätietoa tai historiallisia muistoja, ovat merkittäviä kulttuurimaiseman historiallisen perspektiivin syventäjinä.

Muinaismuistolain voitaneen katsoa täyttävän sangen hyvin tehtävänsä muinaisjäännöksiä suojelijana.

2.82 Kirkkolaki (635/64)

säätää 338 §:ssä, että kirkon ulko- tai sisäosan olennaisista muutosta koskeva korjaus on kirkkohallituksen hyväksymisen jälkeen alistettava valtioneuvoston tutkittavaksi ja vahvistettavaksi.

Samassa lainkohdassa mainitaan lisäksi, että kirkon ja sisustuksen säilymisestä on soveltuvin kohdin voimassa, mitä sivistyshistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta erikseen säädetään. Vanhojen kirkkojen korjauksia suunniteltaessa on jo alkuvaiheessa otettava yhteyttä Muinaistieteelliseen toimikuntaan (nyk. Museovirasto) ja pyydettävä sen lausunto. Kirkkorakennukset ovat maassamme kauimmin kuuluneet lain suojeluksen piiriin (v:sta 1776). 13)a

2.83 Laki kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta (573/64), ns. rakennussuojelulaki

koskee rakennuksia (sekä rakennusryhmiä ympäristöineen), jotka ovat erityisen huomattavia

- rakennushistoriallisesti
- käytön vuoksi
- historialliseen tapahtumaan liittyvänä (1 §).

Rakennuksella tarkoitetaan tässä laissa myös rakennuksen osaa sekä siltaa, kaivoa tai muuta sellaista rakennelmaa. Rakennukseen luetaan kuuluvaksi myös sen kiinteä sisustus (3 §). Ryhmään kuuluviin rakennuksiin ympärillä olevine alueineen on sovellettava, mitä rakennuksen suojelusta on tässä laissa säädetty (4 §).

Lain mukaan esityksen rakennuksen saattamisesta suojeltavaksi saa tehdä

- rakennuksen omistaja
- museovirasto
- rakennushallitus
- seutukaavaliitto
- kunta
- kotiseutuyhdistys tai muu kulttuuriperinnettä vaaliva yhtymä (6 §).

Päätösvalta rakennuksen saattamisesta suojeltavaksi on laissa annettu lääninhallitukselle, mutta päätökset on alistettava valtioneuvoston vahvistettavaksi (5 §).

Lääninhallituksen on annettava jokaisessa tapauksessa

määräykset mm. siitä, missä kohdin rakennukseen ei saa tehdä muutoksia ja miten omistajan on huolehdittava rakennuksen hoidosta (7 §).

Jos suojelusta aiheutuu merkittäviä haittoja, on omistajalla oikeus saada korvaus valtion varoista (8 §). Toisaalta valtiolla on valta kustannuksellaan suorittaa rakennuksen välttämättömiä kunnostustöitä (19 §) ja oikeus pakkolunastaa rakennus tarpeellisine maa-alueineen (20 §). Suojelutoimintaan osoitetut varat ovat tähän asti olleet sangen vähäisiä, joten lailla suojeltujen rakennusten määräkin on ollut pieni.

2.84 Asetus valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta (278/65) säätää 25 §:ssä: "Valtioneuvoston asiana on päättää, mitkä valtion omistamat rakennukset on saatettava suojeltaviksi.

Muinaistieteellisen toimikunnan (nyk. Museovirasto) tulee laatia luettelo suojeltavaksi ehdotettavista valtion omistamista rakennuksista yhteistoiminnassa sen viranomaisen kanssa, jolle huolenpito asianomaisesta rakennuksesta kuuluu, sekä hankittuaan asiasta rakennushallituksen lausunnon, milloin rakennushallitus ei ole osallistunut luettelon laatimiseen, toimittaa se valtioneuvostolle. Jos myöhemmin havaitaan, että jokin muukin rakennus olisi saatettava suojeltavaksi, on siitä tehtävä eri ehdotus."

Suojelua valvoo Museovirasto yhteistoiminnassa rakennushallituksen kanssa (3 §).

2.85 Asetus kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta (279/65) säätää, että lääninhallituksen on, ennen kuin se ratkaisee rakennuksen suojelua koskevan asian, kuultava Muinaistieteellistä toimikuntaa (nyk. Museovirasto) (1 §). Lääninhallituksen on pidettävä luettelo läänissä olevista suojeltavaksi määräytyistä rakennuksista sekä alueista, joista on annettu suojelumääräyksiä. Museovirasto pitää vastaavaa koko maan käsittävää luettelo. Sen asiana on huolehtia luettelon julkaisemisesta tarpeen mukaan. (4 §).

Rakennussuojelulaki on paraikaa uudistustyön alaisena: uudessa laissa tultaneen kiinnittämään erityistä huomiota suojelutoiminnan kokonaisvaltaisuuteen, so. koko rakennetun ympäristön suojeluun sekä suojelulainsäädännön liittymiseen muihin ympäristönhoitoa ja rakentamista koskeviin säädöksiin.

- 2.86 Rakennuslaki (370/58) ja rakennusasetus (266/59)
- sisältävät joitakin säännöksiä rakennetun ympäristön suojelusta kaavoituksessa. Lain 34 §ssä sanotaan mm., että asemakaavaa laadittaessa on kulttuurimuistomerkkejä sekä kauniita näköaloja ja muita kauneusarvoja mahdollisuuksien mukaan suojeltava ja säilytettävä.
- Rakennusasetuksen 62 § määrää, että maistraatin tulee rakennuslupaa myöntäessään valvoa, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella. Lisäksi rakennuslain 135 §ssä tarkoitettulle alueelle kohdistuvasta rakentamisesta voidaan asemakaavassa antaa erityisiä määräyksiä.
- Rakennuslain 36 §ssä annetaan mahdollisuus määrätä erityisalueita mm. luonnonsuojelu- ja muinaismuistoalueiksi sekä muita erityisiä tarpeita varten.
- Lain 149 §ssä säädetään, että jos alue on rakennussäännön (41/31, kumottu rakennusasetuksella 266/59) mukaan julistettu vanhaksi kaupunginosaksi, siihen on tämän lain voimaan tultua sovellettava 135 §n säännöksiä. Tämä pykälä käsittelee alueen suojelumääräyksiä. Sen mukaan voidaan kaavassa antaa tarpeellisia määräyksiä, jos jotakin aluetta on historiallisesti tai taiteellisesti arvokkaiden rakennusten takia erityisesti suojeltava. Tällainen määräys voidaan antaa asema-, rakennus-, yleis- tai seutukaavassa, ja se voi koskea muitakin kuin vain rakennusmonumenttejä. Määräys voi koskea vain osaa rakennuksesta, esim. sen julkisivua. On myös mahdollista 135 §n mukaan suojella rakennusryhmää sen vuoksi, että jonkin rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo riippuu koko ryhmän säilymisestä.

Rakennuslain 135 § on tällä hetkellä tehokkain keino rakennussuojelun toteuttamiseksi. Vaikka laissa edellytetään historiallisesti arvokkaiden rakennusten huomioon ottamista kaavoitettaessa, tämä ei vielä takaa arvokkaan rakennetun ympäristön säilymistä ja sen arvot säilyttävää uudistamista. Kaavan laatijoiden, kunnan ja suunnittelijan, on osattava ohjata uudisrakentaminen sellaisille paikoille, joissa jo valmis korkealuokkainen ympäristö ei ole vaarassa tuhoutua. Tehtävän ratkaiseminen rakennussuojelulle myönteisesti on usein ylivoimaista taajamien keskustoissa. Niissä laajeneva asuntotuotanto ja liike-elämä tarvitsevat tontteja, joilla on suuri rakennusoikeus. Syntyy tilanne, jossa vanhasta rakennuksesta saatava hyöty ei vastaa uudisrakennuksen tuottamaa hyötyä. Usein vielä tontille kaavoituksessa myönnetty suuri rakennusoikeus kiihdyttää vanhan purkamista. Monesti käy niin, että yhteinen etu, viihtyisä ja korkealuokkainen ympäristö häviää yksityisen taloudellisen edun tieltä.

Rakennuskaavassa ei edellytetä kiinnitettävän huomiota rakennussuojelullisiin seikkoihin, joskin laki antaa mahdollisuuden erityisalueiden muodostamiseen myös suojelutarkoituksia varten. Samaten voidaan antaa suojelumääräyksiä rakennuslain 135 § nojalla. Lakia ei tiettävästi ole kuitenkaan täten sovellettu.

Seutukaavoituksessa edellyttävät sisäasiainministeriön seutukaavapäätökset kiinnitettävän riittävää huomiota suojelullisiin näkökohtiin. Seutukaavatasolla on laadittu rakennetun ympäristön suojeluun kuuluvia perusselvityksiä sekä alustavia suojelusuunnitelmia muuhun maankäytön suunnitteluun liittyen. Kaavamudosta johtuen myös suojelu on suositusluontoista.

Yleiskaavoissa on myös otettu huomioon suojeltavia rakennuksia ja alueita. Yleiskaavatason osasuunnitelmissa, esim. virkistysalue-suunnitelmissa, ovat suojelunäkökohdat usein voimakkaasti esillä (mm. kulttuurimaiseman hoito).

2.87 Lainoitus

Lakisääteiseen suojelutoimintaan liittyviksi voitaneen lukea myös asunto- ja maatilahallituksen halpakorkoiset peruskorjauslainat, joita myöntämällä edistetään vanhojen rakennusten säilymistä ja kunnossapysymistä. Lainojen määrä on kasvamassa, ja kuntia kehoitetaan puoltamaan korjauslainahakemuksia. 13) *h*

2.9 V a p a a e h t o i n e n s u o j e l u t o i m i n t a

Suuri merkitys rakennetun ympäristön säilyttämisessä on vapaaehtoisella suojelutoiminnalla. Tähän kuuluu ensinnäkin tiedotustoiminta, jota suojelusta vastaavat viranomaiset ja suojelusta kiinnostuneet yhdistykset tekevät. Radio- ja tv-ohjelmat, kirjaset, esitelmät ja lehtiartikkelit jakavat asiatietoa sekä muokkaavat mielipidettä suojelulle myönteiseksi. Kirjelmillä ja muilla kannanotoilla, jopa kansalaisadresseilla voidaan vaikuttaa päätäviin elimiin. Tiedotustoiminnan tehostaminen on tärkeää: Rakentamisesta vastuussa olevien kunnan viranomaisten ja luottamusmiesten tiedon taso ja kyky ymmärtää muitakin kuin yksipuolisesti taloudellisia perusteluja ratkaisee suojeluhankkeiden kohtalon kuntatasolla.

Muistettava on myös arvokkaan rakennuksen omistajien tekemä suojelutyö, josta siitäkkin on esimerkkejä. Monet ovat uudisrakentamisen sijaan tehneet talossaan peruskorjauksen ja huomanneet saaneensa palkkioksi kulttuuris-tävällisyydestään ja laajasta ymmärryksestään runsaasti modernin veroista asuin- ja työskentelytilaa uudisrakentamista huomattavasti halvemmallalla. Vanhoja talonpoikaisrakennuksia ovat monet kunnostaneet pelkästään harrastuksesta ja kotiseuturakkauden innoittamina, usein tietämättä edullisista peruskorjauslainoista ja mahdollisesti saatavista korvauksista. Ovatpa jotkut halunneet omistamansa rakennuksen säilymiselle lain voiman. Nämä tapaukset ovat harvinaisia, mutta sitä ilahduttavampia, koska kiperät korvauskysymykset ovat helposti ratkaistavissa.

Vapaaehtoisen suojelun piiriin on luettava myös erilais-
ten yhdistysten ja säätiöiden tekemä kotiseututyö, jonka
tuloksena on syntynyt useita kotiseutumuseoita. Tällais-
ten yhdistysten näyttämä esimerkki ja niiden tekemä va-
listustyö on tärkeää: ne toimivat alueen erikoispiirteet
tuntien ja ne vaikuttavat siellä, missä paikkakunnan suo-
jelutoiminnasta tavallisesti päätetään, nimittäin kunta-
tasolla.

3. RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SUOJELU MAASEUDULLA

3.1 Y l e i s t ä

Rakennetun ympäristön suojelu maaseudulla on noudattanut kahta päälinjaa: se on perustunut toisaalta suojelulainsäädäntöön, toisaalta vapaaehtoiseen suojelutoimintaan.

3.2 L a k i s ä ä t e i n e n s u o j e l u t o i m i n - t a m a a s e u d u l l a

Kirkkolaki, muinaismuistolaki sekä asetus valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta ovat vaikuttaneet omalla kapealla sektorillaan. Laki ja asetus kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta on hoitanut muun rakennuskulttuurin suojelun. Kaavoituslainsäädäntö ei ole riittävästi tukenut rakennussuojelua. Seutukaavatyössä tehtäviin perusselvityksiin kuuluvat kulttuurihistoriallisten suojelukohteiden luettelot kattavat pian tosin koko maan, ja tavallisesti tätä kautta kulttuurihistoriallinen suojelu on tullut mukaan myös kuntien yleiskaavoitukseen. Molempien kaavamutojen suositusluontoisuus ei ole omiaan johtamaan konkreettisiin suojelutoimiin. Onpa suojelukohdeluettelon julkistaminen saattanut innostaa omistajia kulttuurimuistomerkkien hävittämiseen oletettujen suojelukustannusten pelosta. Rakennuskaavan ja rakennusjärjestyksen uudisrakentamista palveleva luonne sekä yhtenäisen, koko rakennetun ympäristön suojelua ja kehittämistä koskevan lainsäädännön puute ovat tehneet maaseudun rakennussuojelun hyvin sattumanvaraiseksi. Suojelupäätökset ovat harvinaisia. Oulun läänissä esim. on tähän mennessä suojeltu vain yksi maaseudun rakennuskohde, vaalalainen talonpoikaistalo.

Suurena vaikeutena on suojeluun osoitettujen julkisten varojen niukkuus ja vaikeasti ratkaistavat korvauskysymykset. Rakentamiseen tarkoitettuja edullisia lainoja on vasta viime vuosina alettu myöntää peruskorjauksiin ja sitä tietä rakennussuojelun edistämiseen.

Peruskorjauslainoitus onkin yhteiskunnalle korvaus- ja lunastusmenettelyä kevyempänä taloudellisena tukitoimena tärkeimpiä rakennussuojelun keinoja. Sen merkitys on suuri etenkin haja-asutusalueilla, joilla suojelun järjestäminen tiukkojen rakentamissäännösten ja kaavoituksen avulla on epätarkoituksenmukaista ja taloudellisesti raskasta. Rakentamisen ohjaus ja valvonnan tiukentaminen arvokasta rakennuskantaa sisältävissä kohteissa sekä ympäristöllisesti arvokkailla alueilla yhdessä taloudellisten tukitoimien kanssa luo jo riittävät mahdollisuudet onnistuneelle rakennussuojelulle. Tämä ei edellytä kaavoitus- ja rakennusvalvontaorganisaation merkittävää laajentamista, vaan rakennetun ympäristön suojelun ymmärtämistä merkittäväksi osaksi yhdyskuntasuunnittelua. Tärkein tehtävä on rakennussuojelua koskevan tiedotustoiminnan tehostaminen.

3.3 T i e d o t u s - j a v a l i s t u s t o i m i n - n a n v a i k u t u s v a n h a n r a k e n n u s - k u l t t u u r i n s ä i l y m i s e e n

Merikittävä osa ympäristönhoidon ja rakennussuojelun tehostamisessa maaseudulla on rakennustarkastajilla sekä maatalouden neuvontajärjestöillä ja muilla maatalouden piirissä toimivilla rakentamisen asiantuntijoilla. Heidän tulisi toiminnassaan edistää korkealuokkaisen ja omaleimaisen maaseutu ympäristön ylläpitämistä ja perinteisen talonpoikaisen rakennustavan kehittämistä. Tällä hetkellä maatalouden neuvonnan piirissä voidaan havaita perustetonta uudisrakentamisen suosimista. Ikävimmin tämä käy ilmi asuntorakentamisesta: usein suositellaan helpoimmin saatavilla olevaa talotyyppiä täysin ympäristöstä piittaamatta. Asenteiden korjaaminen on aloitettava kouluttamalla ensin maatalouden piirissä toimivia neuvoja. Lisäksi on tehostettava peruskorjausten ja suojelun rahoituksen tiedottamista. Olisi myös laadittava rakennusperinteen huomioon ottavia kunnostuksen opaskirjoja myös omatoimista kunnostusta varten.

Tiedotustoiminnan tärkeimmät harjoittajat ovat valtion keskusvirastot (maatila-, asunto- ja rakennushallitus), valtakunnalliset sekä alueelliset rakennussuojelun ja rakentamisen alalla toimivat järjestöt (maatalouskeskukset ja maatalouspiirit).

3.4 V a p a a e h t o i n e n s u o j e l u t o i m i n - t a m a a s e u d u l l a

Vapaaehtoisen suojelun piiriin on luettava huomattava osa maaseudun tämänhetkisestä rakennussuojelusta.

Yksityisten tekemän vanhojen rakennusten korjaus- ja hoitotyön lisäksi ovat kotiseutu- ja museoyhdistykset tehneet merkittävää työtä alueellisen rakennusperinteen vaalijoina. Yhdistykset saavat tavallisesti rahallista tukea yhteiskunnalta ja ovat täten osittain lainsäädännön ohjaaman suojelutoiminnan piirissä. Tätä työtä tekevät myös kunnalliset museo-, kotiseutu- ja kulttuurilautakunnat. Toiminta kuuluu pääasiassa antikvaarisen suojelun piiriin, ja luonteeltaan kovinkin museaalisena se kattaa vain osan koko rakennetun ympäristön suojelusta.

3.5 S u o j e l u y h d y s k u n t a s u u n n i t t e - l u n o s a n a

Suojelutyön perustana tulee olla kunkin kohteen kohdalla selvitys sen kulttuurihistoriallisesta arvosta. Museoviraston pyrkimyksenä on saada aikaan koko valtakunnan kattava kulttuurihistoriallisten suojelukohteiden luettelo ohjaamaan rakennetun ympäristön suojelua. Seutu- ja yleiskaavatasolla tehdyt selvitykset tarjoavat useissa tapauksissa perustan alueelliselle suojelun suunnittelulle. Tällaisten luettelojen vahvistaminen noudatettavaksi eräänä rakentamista ohjaavana asiakirjana, samoin kuin vahvistettavien ympäristönhoitosuunnitelmien laatiminen antaisi riittävän pohjan yksityiskohtaiselle suojelun suunnittelulle. Suojelullisten seikkojen korostaminen kunnan yleiskaavoituksessa on tarpeellista, koska yleiskaava suositusluontoisenakin edistää suojelun huomioon ottamista muussa maankäytön suunnittelussa.

Useissa kunnissa on ryhdytty laatimaan maatalouden kehittämissuunnitelmaa, ja tämä toiminta laajenee jatkuvasti. 14) Rakennussuojelun ottaminen osaksi maataloussuunnitelmaa loisi suojelulle entistä kiinteämpää toiminnallista taloudellista pohjaa. 15)

Kunnan rakennusjärjestykseen on myös mahdollista sisällyttää tarpeellisia säännöksiä rakennetun ympäristön hoitamisesta koko kunnassa tai sen osa-alueella. 16)

Nykyinen kaavoituslainsäädäntö ei ole kuitenkaan johtanut vanhan rakennuskulttuurin säilymiseen, sillä se ei turvaa mahdollisuuksia säilyttävälle saneeraukselle ja kehittäväälle rakennussuojelulle. Antikvaarista suojelua taas vaikeuttaa määrärahojen puute.

Arvokkaan rakennetun ympäristön säilymisen turvaamiseksi ja sen arvojen edelleen kehittämiseksi olisikin luotava lakisääteinen järjestelmä vahvistettavien suojelusuunnitelmien tekemiseksi eri kaavatasoilla.

3.6 S u o j e l u n n y k y t i l a n n e m a a s e u d u l l a

Liitteessä 1 esitetty kaavio kuvaa maaseudun rakennussuojelun tämänhetkistä tilannetta. Kaaviossa on esitetty kunkin suojelukeinon vaikutustapa (suositus, velvoite) sekä suojelutoiminnassa mukana olevat instanssit. Suojelukeinosten tehokkuutta ja toiminnan ongelmia on jo edellä tarkasteltu. Voidaan kuitenkin todeta, että suojelu riippuu kohteen omistajan halukkuudesta, sillä omistaja joutuu kantamaan suojelun suunnittelusta ja toteuttamisesta koituvat taloudelliset rasitukset.

Rakennetun ympäristön suojelu maaseudulla. Kaavio nykytilanteesta

Suojelukeino	Luonne		Suunnitelman laatija	Suojelun rahoittaja	Suojelun toteuttaja	Suojelun valvoja
	Suo- situs	Vel- voite				
Seutukaava	x		Seutukaava- liitto			
Yleiskaava	x		Kunta			
(Rakennuskaava		x	Kunta	Kohteen omistaja ^{x)}	Kohteen omistaja	Kunta)
(Rakennusjärjestys		x	Kunta	Kohteen omistaja	Kohteen omistaja	Kunta)
Suojelulainsäädäntö		x	Kohteen omistaja	Kohteen omistaja. Valtio	Kohteen omistaja	Valtio
Lainoitus		x	Kohteen omistaja	Kohteen omistaja. Valtio	Kohteen omistaja	~~Kunta~~
Vapaaehtoinen suojelu	x		Yksityinen Yhteisö	Yksityinen Yhteisö	Yksityinen Yhteisö	

x) Kohteen omistaja voi olla yksityinen, yhdistys, kunta tai valtio.

Ehdotus rakennussuojelun järjestämiseksi maaseudulla. Kaavio

Suojelukeino		Luonne		Suunnitelman laatija	Suojelun rahoittaja	Suojelun toteuttaja	Suojelun valvoja
		Suo- si- tus	Vel- voi- te				
Seutukaava		x		Seutukaava- liitto			
Yleis- kaava	Maankäyttö- suunnitelma		x	Kunta	Kunta Valtio	Kunta Omistaja	Kunta
Raken- nus- kaava	Rakentamis- suunnitel- ma 1		x	Kunta	Kunta Valtio Omistaja	Kunta Omistaja	Kunta
Raken- nus- järjes- tys	Rakentamis- suunnitel- ma 2		x	Kohteen omistaja	Kunta Valtio Omistaja	Omistaja	Kunta
Suojelulainsäädäntö			x	Kohteen omistaja	Kohteen omistaja Valtio	Kohteen omistaja	Valtio
Lainoitus			x	Kohteen omistaja	Kohteen omistaja Valtio	Kohteen omistaja	Kunta
Vapaaehtoinen suojelu		x		Yksityinen Yhteisö	Yksityinen Yhteisö	Yksityinen Yhteisö	

4. EHDOTUS RAKENNUSSUOJELUN JÄRJESTÄMISEKSI MAASEUDULLA

4.1 Y l e i s t ä

Liitteessä 2 on esitetty kaavio, jossa on pyritty selkeyttämään suojelutoiminnan asema eri kaavatasoilla. Uudet suojelukeinot: maankäyttösuunnitelma, rakentamissuunnitelma 1 ja rakentamissuunnitelma 2 on kaaviossa merkitty vahvennettuina. Yleiskaavatason maankäytön suunnittelua käsitellään kohdassa 4.2 Maankäyttösuunnitelma sekä detaljoidumpia suojelusuunnitelmia kohdissa 4.3 Rakentamissuunnitelma 1 ja 4.4 Rakentamissuunnitelma 2. Kaaviossa esitetyistä suojelukeinoista on suojelulainsäädäntö edelleen nykyisen kaltainen: Se koskee lähinnä antikvaarista suojelua ja voi vaikuttaa kaikissa suojelusuunnitelmissa esille tuleviin kohteisiin. Lainoitus suojelukeinona tarkoittaa vanhojen rakennusten kunnostukseen ja peruskorjaukseen myönnettäviä lainoja. Kaaviossa esiintyvä rakentamissuunnitelma 2 liittyy lainoituksella toteutettavaan suojeluun: suunnitelman tulisi kuulua lainan hakemusasiakirjoihin.

4.2 M a a n k ä y t t ö s u u n n i t e l m a

Suojelutoiminnan perustaksi olisi yleiskaavassa tai muussa sopivassa maankäytön suunnitelmassa (virkistysalue-, maisemanhoito-, maataloussuunnitelma) määriteltävä kunnan alueen kulttuurihistorialliset ja ympäristön kannalta merkittävät suojelukohteet. Samaten tulisi osoittaa yksityiskohtaisempaa rakentamissuunnitelmaa tai maisemanhoidollisia toimia vaativat alueet. Tämä osa maankäyttösuunnitelmasta olisi vahvistettava noudatettavaksi ohjeena muussa suunnittelutyössä.

4.3 R a k e n t a m i s s u u n n i t e l m a 1

Suunnitelma olisi laadittava kunnassa sellaiselle alueelle, joka kulttuurihistoriallisen suojelun ja maisemanhoidon perussuunnitelmassa on osoitettu yksityiskohtaisempaa suunnittelua vaativaksi alueeksi. Tällainen alue voi kä-

sittää arvokkaan kulttuurimaiseman. Alueella voi olla myös useita kulttuurihistoriallisesti tai ympäristön kannalta arvokkaita elementtejä.

Rakentamissuunnitelma tulisi laatia siinä tapauksessa että alueelle on odotettavissa uudisrakentamista tai arvokkaat ympäristötekijät ovat väärassa hävitä esim. rakennuskannan tai kulttuurimaiseman rappeutuessa.

Suunnitelman tarkoituksena on suojelullisten päämäärien ohella ohjata rakentamista alueen arvokkaita ominaisuuksia edelleen kehittäen.

Suunnitelmassa tulisi osoittaa eri tarkoituksiin varattavien alueiden sijainti (rakennusmaa, liikenne-, vesi-, puisto- ja erityisalueet, yleiset alueet). Tarvittaessa voidaan selvittää myös maaston korkeussuhteet, maaperän laatu sekä kunnallisteknisiä seikkoja.

Suunnitelmassa tulisi myös osoittaa sekä säilytettävät että purettavat rakennukset ja rakennelmat sekä antaa ohjeita luonnonmaiseman elementtien käsittelystä (esim. istutukset). Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota uudisrakentamisen sopeuttamiseen vanhaan rakennuskantaan ja muuhun ympäristöön antamalla tarpeelliset määräykset rakennuspaikoista sekä rakennusten massoitteesta, materiaaleista ja väreistä.

4.4 R a k e n t a m i s s u u n n i t e l m a 2

Uudisrakentamista tai korjaustoimia joudutaan suunnittelemaan myös kulttuurihistoriallisesti tai ympäristön kannalta arvokkaaseen yksittäiseen kohteeseen. Näistä tärkeimpiä ovat maaseudulla talonpoikaistalot ulkorakennuksineen. Tällöin rakennuslupa- ja lainahakemusasiakirjoihin tulee liittää detaljoitu rakentamissuunnitelma, jonka erityisenä tarkoituksena on ohjata uudisrakennus- ja korjaushanketta suojelukohteen arvoja kunnioittaen.

Suunnitelmaa ei olisi tarpeellista laatia pienehköä kunnossapitoon liittyvää korjaustointia varten.

Suunnitelmassa tulisi esittää kyllin yksityiskohtaisesti nykyinen rakennuskanta, rakennelmat ja puusto sekä kohteeseen liittyvät ympäristötekijät (maaston korkeussuh-

teet, vesialueet, tiet). Rakennushankkeen laatu tulisi selvittää tarpeellisin piirroksin ja selostuksin, joista käy ilmi säilytettävien tai korjattavien rakennusten lisäksi uudisrakennusten käyttötarkoitus, paikka, massoitelu, materiaalit ja värit. Suunnitelmassa tulisi antaa riittävän tarkat ohjeet uudisrakennusten sopeuttamisesta vanhaan rakennuskantaan ja muihin ympäristötekijöihin sekä selvitys muista mahdollisista toimista kuten rakennusten purkamisesta, aidoista ja istutuksista.

5. NIEMELÄNKYLÄ

5.1 Y l e i s t ä

Niemelänkylän alue käsittää Ylivieskan kaupungin luoteisen osan. Tiheimmin asuttu vyöhyke on Kalajoen varrella 4...6 km Ylivieskan keskustasta luoteeseen. Taajama-alue on tilastokeskuksen laskelmissa pinta-alaltaan 2,8 km², ja siellä on asukkaita vuoden 1970 väestönlaskennan mukaan 597, pääelinkeino on maa- ja metsätalous.

(Kuva 1)

5.2 P i i r t e i t ä a s u t u s - j a e l i n - k e i n o h i s t o r i a s t a

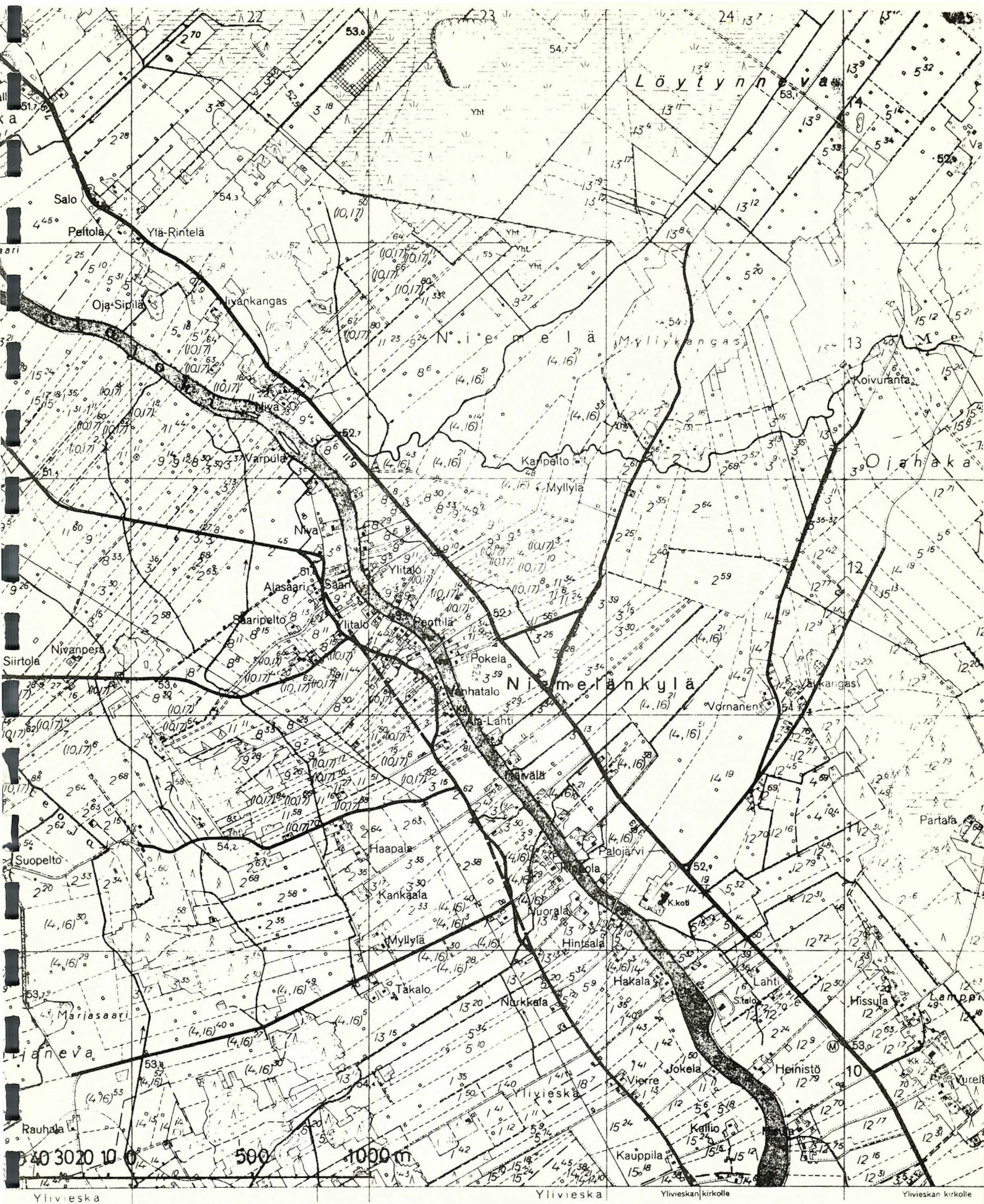
5.21 Varhaisin asutus

Ylivieskan vanhimman asutuksen arvellaan olevan peräisin 1400-luvulta. Asukkaat ovat tulleet Ylivieskaan Suur-Loh-tajan kylistä ja Kalajoen suupuolelta, joiden kyläkunnilla oli nautinta-alueita ylempänä Kalajokivarressa. Keskiajalta mainitaan Niemelänkylän alueella ainakin Häivälän talo, ja vuoden 1547 kymmennysluetteloista löytyivät jo Niemelä, Kippola, Hintsala ja Sipilä. Vuosisadan loppupuoliskolla Niemelänkylän tilaluku lisääntyi hieman uudistilojen perustamisen vuoksi; vanhojen jakaminen oli hyvin vähäistä. Tilaluku lisääntyi yhteensä kymmenkunnalla tilalla 1600-luvun aikana, ja Niemelänkylässä oli tällöin Ylivieskan seudun vahvin asutus. 17)

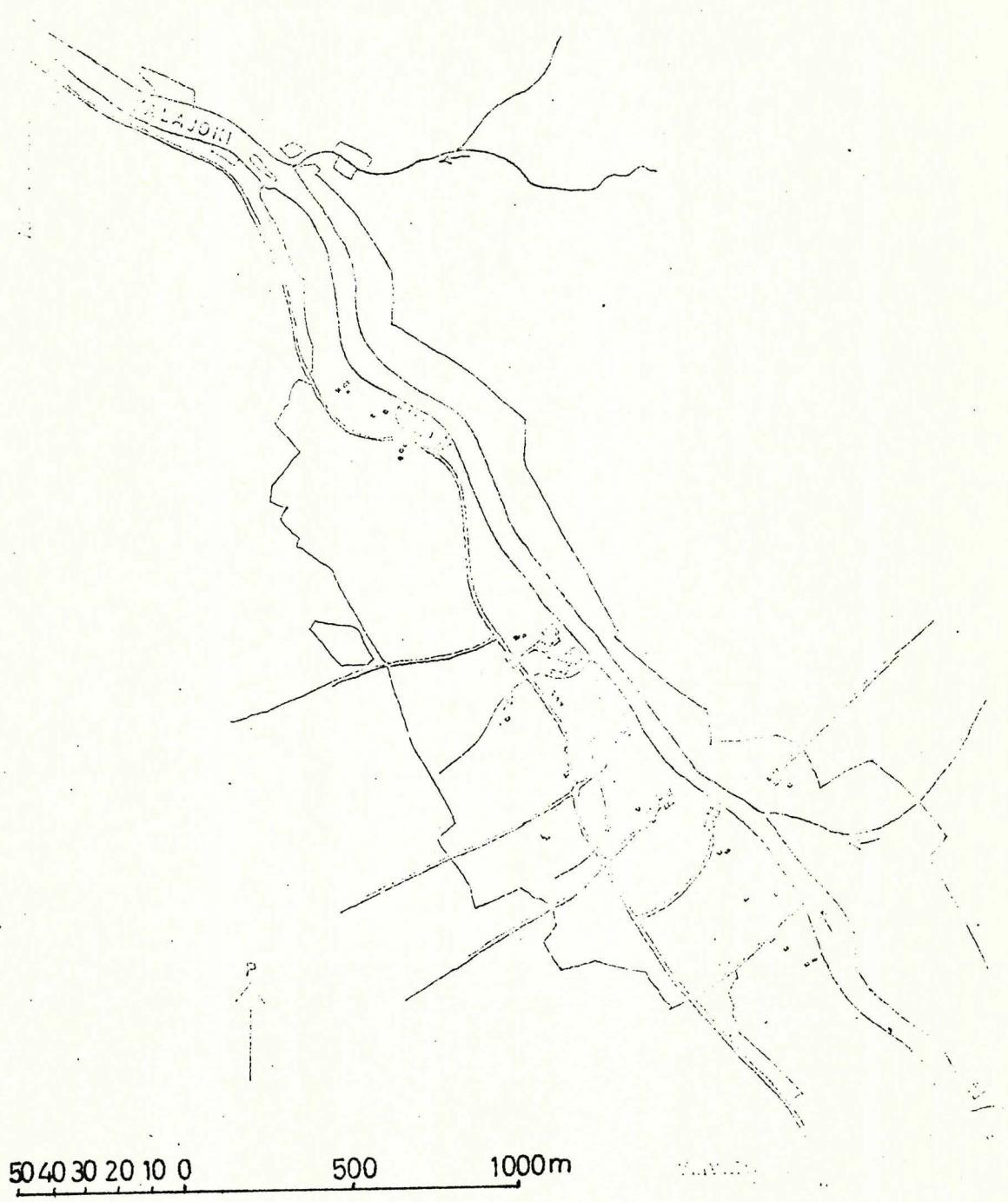
(Kuva 2)

5.22 Maanviljelyksen kehittyminen

Tilakohtaisen peltoalan kasvu (1500-luvun puolivälissä oli tilakohtainen peltoala n. 1 ha, 1600-luvun alkupuolella n. 2 ha) pysähtyi 1600-luvun lopun "kuolonvuosina" ja ison vihan aikana (1700-luvun puolivälissä n. 1 1/2 ha/tila), mutta kasvoi tilojen voimakkaasta halkomisesta ja monista kruununuudistiloista huolimatta jälleen 1700-luvun lopulla (n. 4 ha/tila). Tilakohtainen pelto-ala on

Kuva 1. Niemelänkylä. Ote v:n 1955 peruskartasta 1 : 20 000

Kuva 2. Pellot, tiet ja rakennukset vuoden 1767 kartan mukaan
(maanmittari Erik Florin)

Ylivieskassa aina ollut yli Pohjois-Pohjanmaan keskiarvon, ja alue on edelleen vahvaa maanviljelysseutua. 18)

5.23 Lohkojaosta isojakoon

Asutus keskittyi Niemelänkylässä Kalajoen äyräälle, paikalle, jossa peltomaa oli parasta. Tilusten omistuksessa kehittyi ns. lohkojako, jossa kullakin talolla oli omat pelto- ja niittylohkonsa. Järjestelmä ei aiheuttanut niin suuria haittoja kuin esim. eteläisemmässä Suomessa voimassa ollut sarkajako. Pääasiassa metsien omistuksen selkiinnyttämiseksi ryhdyttiin isojakoa toteuttamaan Pohjanmaalla 1700-luvun loppupuolella.

Ylivieskassa jakotoimitukset olivat suurin piirtein loppuun suoritettut vuonna 1838.

Isojako ei aiheuttanut suuria muutoksia asutuksen sijoittumisessa, ja nauhamainen tiheän asutuksen vyöhyke sai jatkaa kehittymistään Kalajoen rannassa. Lisäksi Pohjanmaalla pitäjänrajojen tuntumassa oleva uudempi asutus oli vielä niin harvaa, ettei merkittäviä pellonvaihtoja tilojen kesken tarvinnut suorittaa.

Isossajaossa peltosarkojen yleismuodoksi tuli pitkä ja kapea, kohtisuoraan jokea vastaan oleva kaistale, jonka jatkoksi sijoitettiin metsämaat. Tämän kaltainen tilusjako on vieläkin havaittavissa Niemelänkylän maanomistuksien perustana. 19)

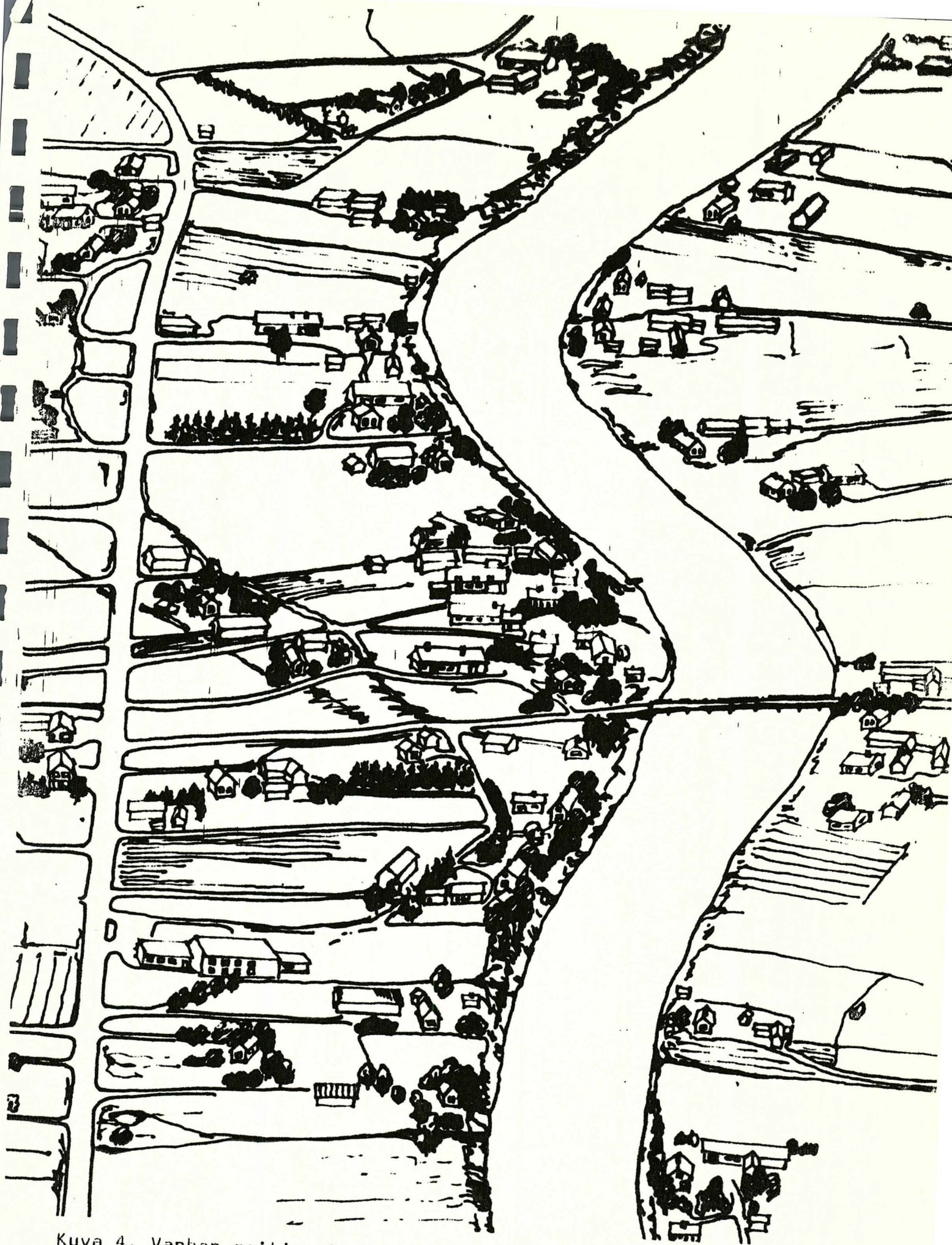
(Kuva 3)

5.3 Ympäristön nykytila ja sen syntymiseen vaikuttaneet tekijät

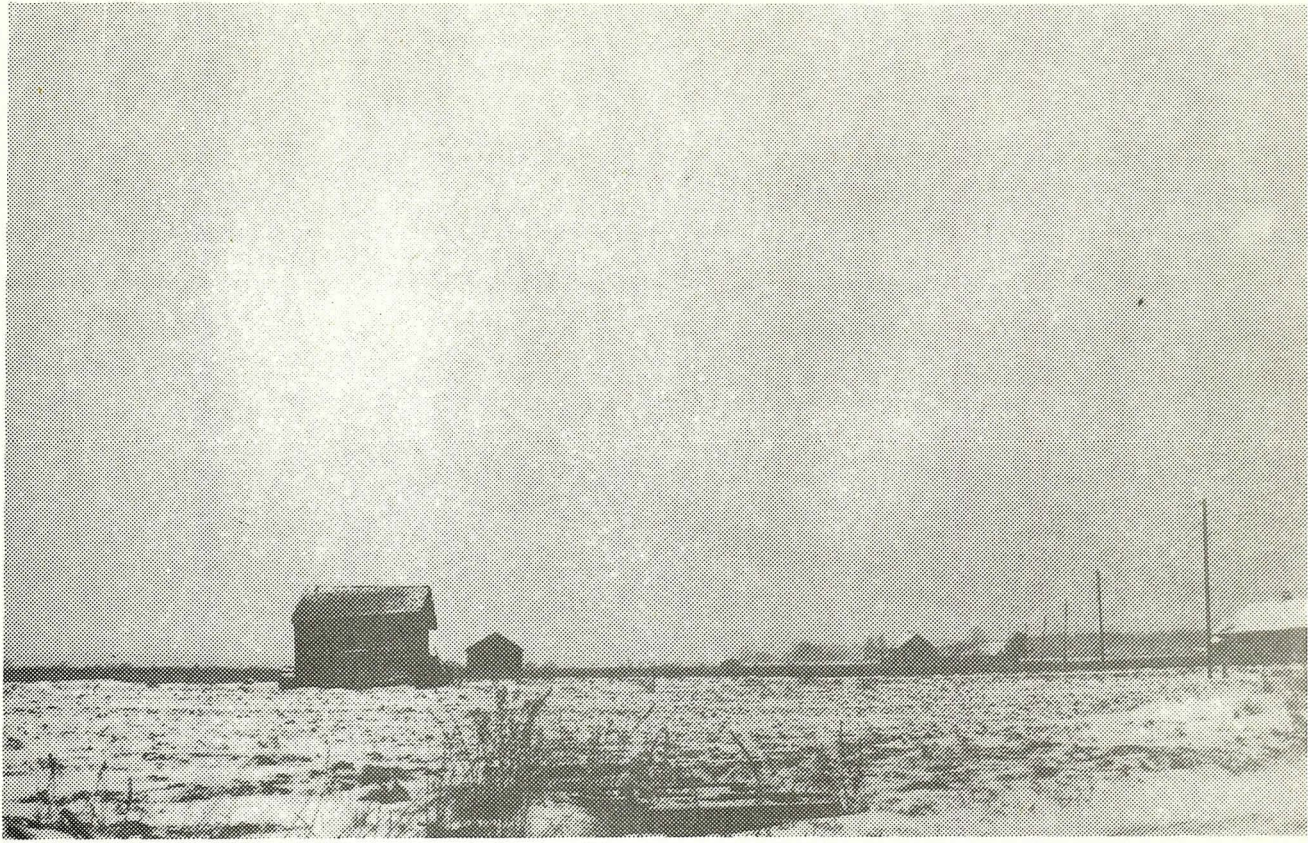
5.31 Maanjakotoimet ja asutuksen leviäminen

Kalajoen lounaisrannan nauha-asutus on edelleen Niemelänkylän merkittävin ominaispiirre, joka isojaon jälkeisisäkin jakotoimissa on säilynyt. (Kuva 4) Ainakaan kanta-tilan talouskeskusta ei ole haluttu siirtää pois perinteiseltä asuinpaikalta epävarmempina pidettyjen suoviljelysten keskeen. (Näin etenkin 1920-luvulla suoritettun ns. numeron jaon, isojaon täydennystoimen yhteydessä.) 20)

Kuva 4. Vanhan raitin alue. Yleispiirteinen esitys vuoden 1971
ilmavalokuvien perusteella

Kuva 5. Niemelänkylän peltolakeutta Niva-Häivälän kohdalla

Kuva 6. Maisema Niva-Häivälästä luoteeseen

Asutuksen leviäminen soille ja vedenjakaja-alueiden metsämaille on laajentanut viljelyslakeutta ja tehnyt maisemakokonaisuuden vaikeasti rajattavaksi.

(Kuva 5)

5.32 Teiden vaikutus

Perinteinen, Kalajoen rannalla olevaa asutusta palvelemaan syntynyt kylän raitti on menettänyt merkityksensä keskeisenä miljöötekijänä. Joen lounaispuolisen tien oikaisun jälkeen 1950-luvun lopulla on uuden maantien varteen noussut uudisrakennuksia, joskaan yhtenäistä rakennettua kylämiljöötä ei ole muodostunut.

Kalajoen koillispuoleisen tien kyläkuvaa muokkaava vaikutus on hyvin vähäinen. Asutus keskittyy täällä Kalajoen rantaan, ja on tiheintä lounaispuolisen nauha-asutuksen kohdalla.

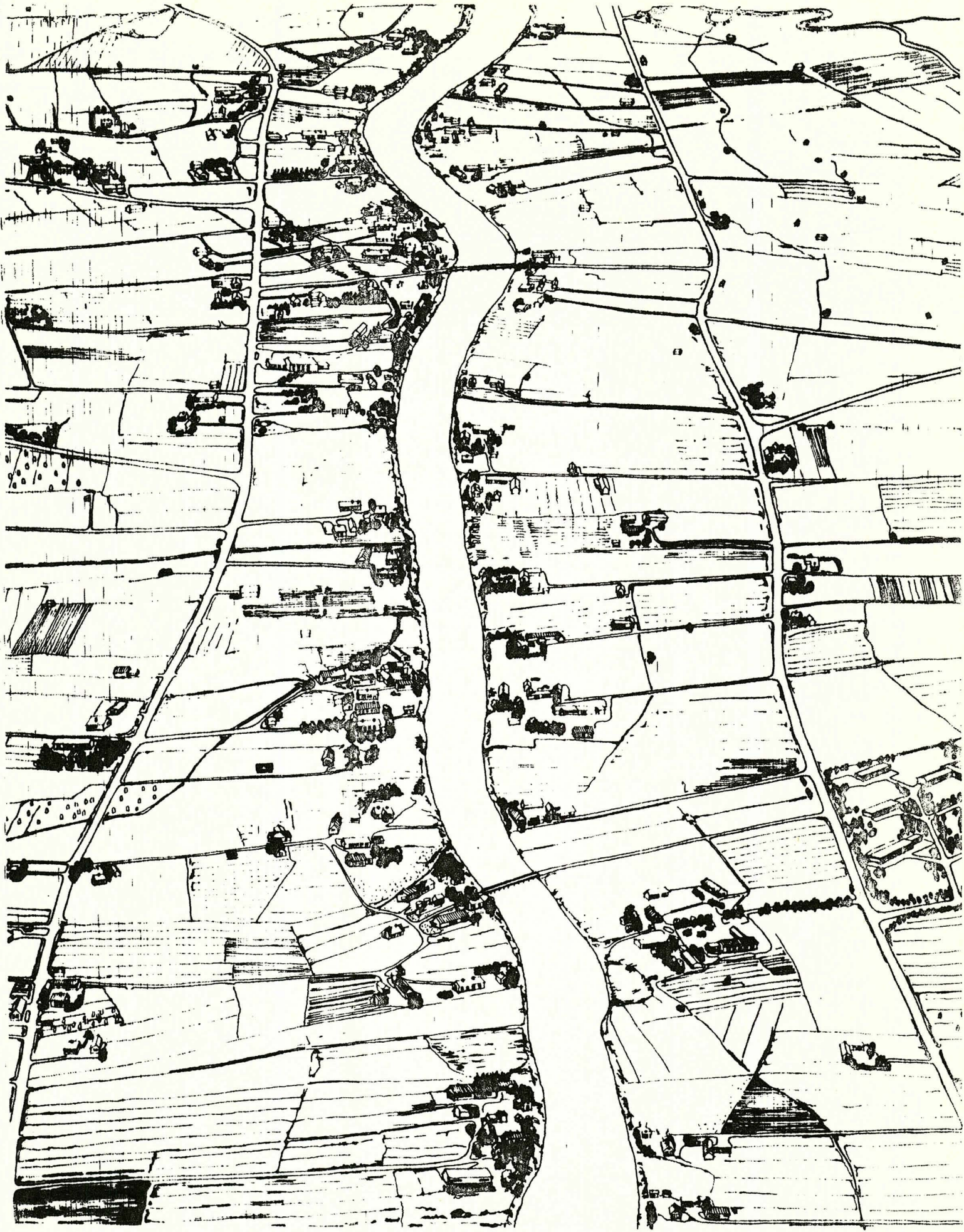
(Kuva 7)

5.33 Joen asema kyläkuvassa. Sillat

Joki on ollut tärkeä liikenneväylä etenkin jäätyneenä talviaikana. Lisäksi sitä on käytetty uittoväylänä, venekuljetusreittinä ja vedenottopaikkana. Kalastusta joella harjoitetaan vähäisessä määrin edelleenkin. 21)

Rannoilla sijaitsevan parhaan viljelysmaan, edellä mainittujen tekijöiden sekä oletettavasti myös kauneusarvojen vuoksi on asutus keskittynyt joen rannoille. Vanhan kylätien ohessa joki on ollut toinen - ja tällä hetkellä ainoa - kokoava elementti kyläkuvassa. Jokivarsi onkin nyt Niemelänkylän maisemallisesti yhtenäisin osa. Joen vastakkaisten rantojen yhtenäisyyttä korostavat lisäksi kaksi tiheimmän asutuksen kohdalla olevaa pientä siltaa. - Taloilla on peltoja joen molemmin puolin.

(Kuvat 7, 8, 9)

Kuva 7. Niemelänkylä. Yleispiirteinen esitys vuoden 1971
ilmavalokuvien perusteella

Kuva 8. Kalajokea keskustan kohdalta

Kuva 9. Keskustan silta

5.4 E l i n k e i n o k e h i t y s

Niemelänkylän maataloudelle on tyypillistä

- karjatalousvaltaisuus
- tilakoon vähittäinen suureneminen ja
- pienten tilojen häviäminen.

Kaksi viimeksi mainittua piirrettä liittyy yleisiin maatalouspoliittisiin tavoitteisiin, joihin nyt pyritään uudistuvalla maatalouslainsäädännöllä.

Maatalouden tuotantoalan ja -tekniikan muutoksien vaikutus on alkanut näkyä maisemakuvassa tuntuvammin viime vuosikymmeninä: Uudet rehunsäilöntämenetelmät ovat tuoneet maisemaan AIV-tornit ja vähentäneet muiden säilöntärakennusten tarvetta. (Niemelänkylän karjatalousvaltaisuudesta johtuen on leipäviljan viljely siellä vähäisempää kuin koko maassa keskimäärin.) 22)

Rehunsäilöntämenetelmien kehittyminen tekee tarpeettomiksi myös ladot. Tästä on aiheutunut latojen rappeutumista ja erään viljelysmaiseman tyypillisimmän elementin häviämistä maisemakuvasta. Karjarakennusten koko on karjan lisääntymisen myötä kasvanut - asuinrakennukseen verrattuna on navetta pihapiirin (usein koko viljelysmaiseman) dominoivin rakennusmassa. Salaojitus on vaikuttanut maisemaan yhtenäistämällä peltoaloja ja hävittämällä ojia ja niiden reunapensastojen verkkoa. Vaikutus maisemaan ei ole vielä ollut kovin suuri, mutta tämä kehitys on jatkuvaa ja nopeata.

(Kuva 6)

Pellonvarauslaki on säännelty voimakkaasti maatalouselinkeinoa. Lain maisemalliset vaikutukset ovat olleet rappeuttavia: Maiseman laatu on huonontunut peltojen jäädessä viljelemättä ja sen yhtenäisyys on pirstoutunut joidenkin peltosarkojen metsittämissä vuoksi.

Niemelänkylän keskeiseltä viljelysaukealta on arvioitu olevan paketissa viitisentoista prosenttia pelloista (vaajat 100 ha, yleensä alle 10 ha:n tiloja) 23), ja kun peltomaa on sangen hyvää, koetaan tällaisen viljelysmaan käytöstä poistuminen Niemelänkylässä yleensä negatiivisena.

Maatalouden harjoittamisesta luopumisen yhteydessä ovat talouskeskusten rakennukset jääneet usein pois käytöstä. Tämä on Niemelänkylässä tapahtunut tavallisesti vanhojen asuinrakennusten kohdalla, koska ne suhteellisen heikkokuntoisina eivät ole saaneet uusia, muuta elinkeinoja harjoittavia asukkaita. Niemelänkylässä ei esiinny väestön lisääntymisestä johtuvaa uusien asuntojen tarpeen kasvua, koska alueen työpaikat ovat lähes kokonaan maataloustyöpaikkoja. Siirtymistä maataloudesta muun elinkeinon harjoittamiseen on tapahtunut varsinkin nuoremmassa ikäluokissa: tämä on johtanut joidenkin uusien pientalojen rakentamiseen. 24)

5.5 N y k y i n e n r a k e n n u s k a n t a

Seuraavat tiedot on saatu vuoden 1970 väestönlaskennasta sekä suunnittelutoimisto Iharvaara-Taustin tekemistä selvityksistä. Tietoja on hankittu myös Niemelänkylässä tehdyin haastatteluin ja havainnoin.

5.51 Rakennusten käyttötarkoitus

Niemelänkylän rakennuskanta jakaantui v. 1970 käyttötarkoituksen mukaan seuraavasti:

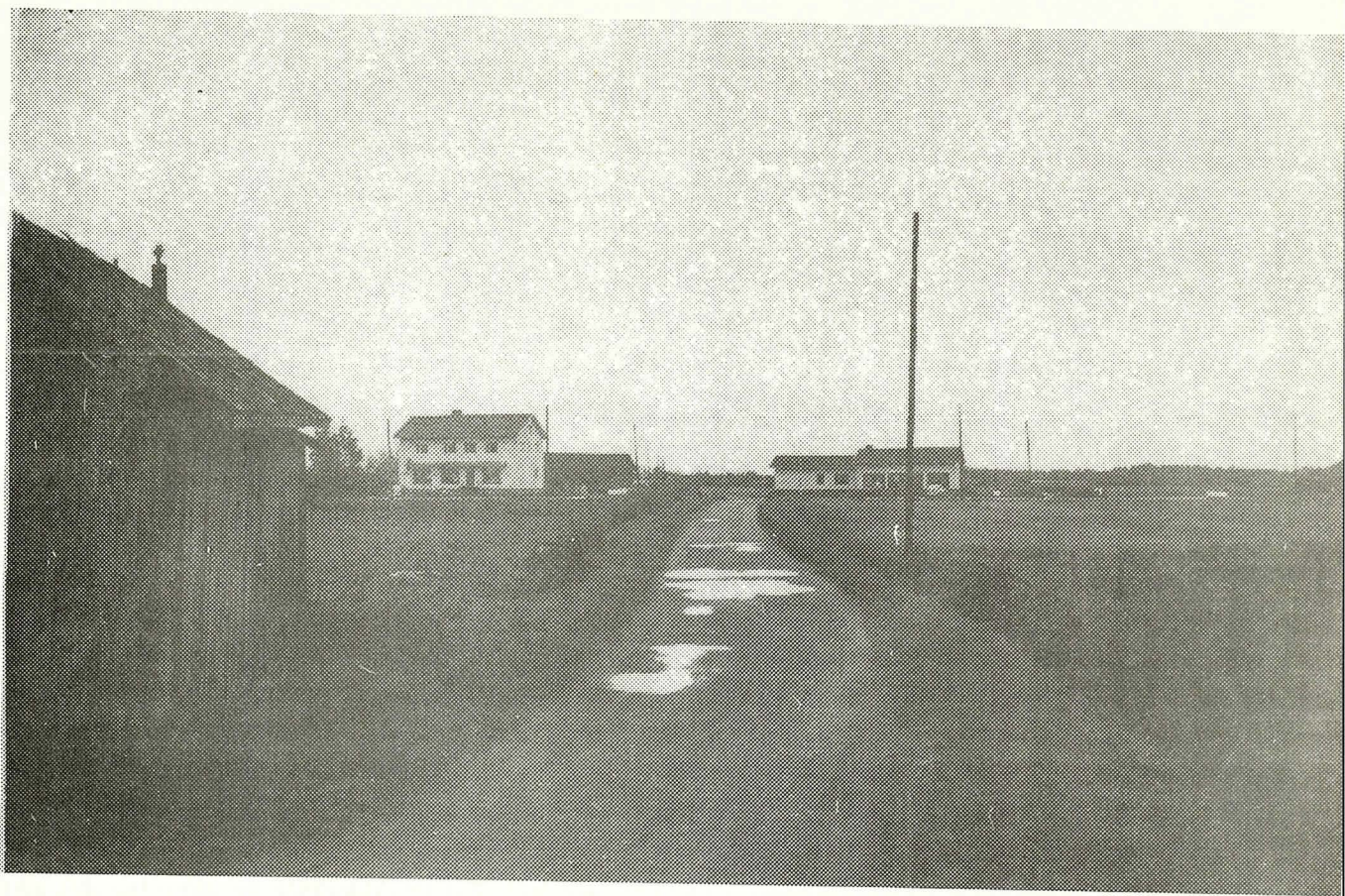
- 1) Asuinrakennuksia 101, joista kivisiä 16

pientaloja	96
rivitaloja	3
muita	2

Pientaloista ovat lähes kaikki maatilojen talouskeskuksiin kuuluvia asuinrakennuksia. Rivitalot ovat Visalan mielisairaalan henkilökunnan asuinrakennuksia.

- 2) Liikerakennuksia 2, joista toinen kivistä, tässä sekatavarakauppa ja posti sekä asuntoja toisessa kerroksessa. Toinen liikerakennus on myös sekatavarakauppa, jonka yhteydessä on asunto. Liikerakennukset sijaitsevat uuden maantien lounaispuolella keskustan nauha-asutuksen kohdalla.

(Kuva 10)

Kuva 10. Posti ja kaupat

Kuva 11. Kontion taloryhmä

3) Koulurakennuksia 1 kivinen kansakoulu, jossa myös asuntoja.

4) Laitosrakennuksia 2. Rakennukset sijaitsevat kylän kaakkoislaidalla lähellä Ylivieskan keskustaa syrjässä varsinaisesta Niemelänkylän taajamasta. Lähellä Kalajo-kea on Ylivieskan vanhainkoti, ja sen kohdalla maantien koillispuolella kuntainliiton omistama Visalan B-mieli-sairaala. Laitosten rakennukset ovat uusia ja ne on rakennettu peltoaukealle. Niiden vaikutus Niemelänkylän agraarimaisemaan on niiden sijainnista johtuen vähäinen, vaikka ne ovatkin talonpoikaisesta rakentamisesta ja kylän sisäisestä rakenteesta poikkeava kaupunkimainen ympäristötekijä.

5) Kokoontumistilat. Niemelänkylään rakennettiin vv. 1926-27 nuorisoseuran ralo joen rannalle noin puoli kilometriä kunnalliskodista kaakkoon. Talon ympäri kiersi juoksurata. Talo purettiin 1960-luvun lopulla käytön puutteessa rappeutuneena. Seuratoimintaa ei sen jälkeen ole Niemelänkylässä ollut.

6) Teollisuusrakennuksia ja muita kuin yllä mainittuja julkisia rakennuksia ei kylässä ole.

5.52 Rakennusten ikä

Niemelänkylän asuntokannan ikäjakautuma rakentamisvuoden mukaan oli vuonna 1960 seuraava:

1) Ennen vuotta 1900 rakennettuja	12,2 %
2) Vv. 1900 - 1919	2,3 %
3) Vv. 1920 - 1929	12,2 %
4) Vv. 1930 - 1939	8,3 %
5) Vv. 1940 - 1949	16,6 %
6) Vv. 1950 - 1959	27,2 %
7) Vv. 1960	14,8 %
8) Rakentamisaika tuntematon	<u>6,8 %</u>
	Yht. 100,0 %

Esitetyt prosenttiluvut kuvaavat asuntojen määrää, eivät rakennusten. Uudisrakentamisen huomataan kuitenkin lisääntyvän jatkuvasti 1940-luvulta lähtien. Tahdin kiihtymistä

selvittää alla seuraava rakennusten iän arviointitaulukko.

Tutkitulla keskusta-alueella on arvioitu olevan nyt 133 rakennusta, joiden keskimääräinen ikäjakautuma on seuraava:

1) Ennen vuotta 1920 rakennetut	12 %
2) Vv. 1920 - 1939	21 %
3) Vv. 1940 - 1959	30 %
4) Vv. 1960 - 1969	33 %
5) Vuoden 1970 jälkeen rakennetut	<u>4 %</u>
	Yht. 100,0 %

Kylän keskustan vanhimmista n. 25 talosta on asumattomana nyt kymmenkunta. Lähes kaikki ovat jääneet asumattomiksi omistajien luopuessa maatalouden harjoittamisesta. Autioiksi jääneitä asuinrakennuksia ei viime aikoina ole purettu. Käytöstä poistuneita rakennuksia on haastattelutietojen mukaan jätetty hävittämättä mm. sen vuoksi, että öljy- ja sähkölämmityksen yleistyessä on polttopuun tarve vähentynyt. Joillakin rakennuksilla on myös kesäaikana käyttöä tilapäisasuntona. Uudemmat asuinrakennukset ovat pysyneet asumiskäytössä, vaikka asukkaat eivät enää toimikaan maatalouden harjoittajina.

Puhuttaessa seuraavassa vanhoista rakennuksista tarkoitetaan niillä ennen v. 1920 rakennettuja taloja. Tätä vanhemmat talot ovat pääosin 1800-luvulta ja muodostavat oman selvästi perinteistä talonpoikaisrakentamista edustavan ryhmänsä. Tämän vuosisadan alussa rakennettuja taloja on Niemelänkylässä vähän, ja 1920-30-luvun rakennustenkin osuus on pieni. Tänä aikana rakentaminen alkaa saada perinteisestä poikkeavia vaikutteita: Pitkä matalahko hirsinen asuinrakennustyyppi väistyy, ja tilalle tulevat ns. puolitoistakerroksiset rakennukset, lautarankoiset pientalot ja lopulta tiilinen tasakattoinen "esikaupunkitalo".

5.53 Varustetaso

- Sähkö: Kaikki keskustan taloudet ovat sähköistetyt. Vanhoihin rakennuksiin on valaistuksen lisäksi hankittu ainakin sähköliesi tai keittolevy.
- Vesijohto: Keskustaan on rakennettu vesijohto Kalajoen molemmille puolille. Vesijohto on usein johdettu myös vanhoihin rakennuksiin.
- Viemäri: Viemäriverkkoa ei ole, vaan vesien poisto on järjestetty talokohtaisesti kaivoilla ja avoviemäreillä. Pesuvesien poistamiseksi on useimpiin vanhoihin taloihin rakennettu "kotiviemäri", mutta ei WC:tä. Viemäröinnin puutteellisuus on vaikuttanut osaltaan Kalajoen likaantumiseen. (Niemelänkyläänkin vaikuttava haittatekijä on Ylivieskan keskustan jätevedet, jotka vuoteen 1973 asti on laskettu lähes puhdistamattomina Kalajokeen.)
- Lämmitys: Rakennuksissa on tavallisimmin öljy- tai sähkölämmitys. Vanhoihin rakennuksiin ei keskuslämmitystä ole asennettu, vaan huonekohtaisen uuni- lämmityksen tehoa on parannettu öljylämmittimellä.

5.54 Rakennusten kunto. Säilyttäminen ja uudisrakentaminen

Yhtenäisen suunnitelman mukaan tehtyjä yhtäjaksoisesti toteutettuja peruskorjauksia ei Niemelänkylässä ole suoritettu. Perusteellisiakin kunnostustoimia on tehty, mutta vähitellen pitkän ajan kuluessa. Myös hirsirunkoisia 1800-luvulla pystytettyjä taloja on peruskorjattu saattamalla asunto varustetasoltaan nykyaikaiseksi, uusimalla vuoraukset ja ikkunat sekä korjaamalla perustukset. Peruskorjaustarvetta ilmenee haastattelutietojen mukaan myös 1940 - 50-luvulla rakennetuissa taloissa. Huonokuntoisimmissa taloissa asuvat pitävät ihanteena uutta asuinrakennusta, jossa kaikki mukavuudet olisivat kerralla saavutetut eikä rakenteiden kunnosta tarvitsisi jatkuvasti huolehtia. Vanhoissa rakennuksissa kyllä asuttaisiin mielellään edelleen - tunnesyistäkin.

Mikäli rakennuksen ainoalaatuisuus ja historiallinen arvo vaikutti säilyttämishalukkuuteen, tuntui tämä tapahtuvan vahvasti "kotipaikkauskollisuuden" kautta. Asumiskäytössä säilyttämisen ehtona pidettiin perusteellisia korjaustoimia; näihin ryhtymistä estää pääasiassa epäily toimien taloudellisesta kannattavuudesta. Peruskorjauslainojen saannista oltiin tietoisia, mutta tarkempi perehtyminen lainaehdoin oli jäänyt uudisrakentamisen saadessa arvona suuremman merkityksen. (Tiiltä pidettiin joissakin haastattelulausunnoissa kestävyydeltään "lyömättömänä materiaalina", arvostettiin myös moderneja asuinhuoneita sinänsä, suorina nurkkia, vedottomia lattioita.)

Suurin osa Niemelänkylän tyhjillään olevista asuinrakennuksista on jokirannan tuntumassa. Alueella ovat sijainneet kylän suurimmat ja parhaimmat talot, ja uudisrakentamiseen on ryhdytty suhteellisen myöhään. Haastatteluisissa mainittu uudisrakentamista puoltava seikka on alueen voimakkaasti routiva maaperä, joka vanhojen rakennusten korjausten yhteydessä aiheuttaa suuria perustusten uudistamistöitä.

Rakennusten asumattomaksi jäämiseen on osaltaan vaikuttanut myös peltojen paketointi. Tilanne on tällä hetkellä pysähtynyt: Pakettien tekijät odottavat pellonvaraus- ja luopumiseläkelainsäädännön uudistusten täytäntöönpanoa. Voitaneen olettaa, että tulevaisuudessa tätä tietä päästään muodostamaan suurempia ja elinkelpoisempia tiloja, ja pienimpien viljelmien (2...10 ha) vähenemistä tapahtuu koko ajan. Yhteenlasketun peltoalan pienenemisen oletetaan pysähtyvän ja viljelmäkohtaisen peltoalan kasvun jatkuvan. Koska viljelmien lukumäärä supistuu, tulee rakennuksia maanviljelysseuduilla poistumaan ja perinteisten tiheidän maanviljelystaajamien rakennuskanta harvenee. Esimerkiksi Niemelänkylän keskustan kaltainen nauha-asutus on ilman erityistoimenpiteitä vaarassa menettää luonteensa. Ympäristöllisten ja historiallisten arvojen menetys on hyvinkin tuntuva, koska ympäristön muuttuminen näyttää tapahtuvan etenkin vanhimman rakennuskannan tuhoutumisen kautta.

Yleisten asumistasossa tapahtuvien muutosten lisäksi on uudisrakentamishalukkuuteen vaikuttanut voimistavasti maatalouden rakentamisneuvonnan uudisrakentamista suosiva luonne. Osin tästä sekä tietynlaisesta kaupunkilaisuuden ihannoinnista johtuen voitaneen sanoa "uutta" pidettävän arvona "vanhaa" merkittävämpänä. Kaupunkimaisten pientalotyyppeiden harkitsematon ja nopea tuottaminen maaseutu ympäristöön on aiheuttanut rakennustradition katkeamisen - myös kauneustajun muutos on ollut nopeaa. Niemelän kylässäkin voidaan sanoa sodanjälkeisen rakentamisen vallitsevan kyläkuvassa. Dominoiva asuinrakennustyyppi on ns. puolitoistakerroksinen pientalo. Haitallisempia kyläkuvalle ovat uudet matalat asuinrakennukset, jolloin maatiloiden talouskeskuksesta näyttää puuttuvan perinteinen päärakennus ja talouskeskuksen luonne tuotantoyksikkönä korostuu.

Maantien varrella vilkastunut uudisrakentaminen on muuttanut eniten maisemakuvaa. Uudemmissa pientaloissa asuu joitakin perheitä, jotka saavat ansiotulonsa Niemelän kylän ulkopuolisista työpaikoista, lähinnä Ylivieskasta sekä Visalan B-mielisairaala-alueelta. Uudet talot ovat rakennetut maatiloiden talouskeskusten välittömään läheisyyteen; rakentajana on ollut sukulainen, jolle on lohkaistu tontti entisestä kotitilastaan. Poikkeustapauksissa on rakennuslupa myönnetty kaava-alueen ulkopuolelle vaadittua 1 ha:n tonttia pienemmälle rakennuspaikalle. Tällainen rakentamistapa jatkaa Niemelässäkin ilmennyttä tiiviin maanviljelyskylän perinnettä muuttuvasta elinkeinorakenteesta huolimatta.

5.6 Maaseudun vanhojen rakennusten käyttömahdollisuudet

Vanhan rakennuskannan häviäminen estetään parhaiten pitämällä rakennus alkuperäisessä käytössään tai löytämällä sille muu luonteva käyttötarkoitus. Alla selvitetään maaseuturakennusten kahden pääryhmän, asuin- ja talousrakennusten, tärkeimpiä käyttömuotoja.

1) Asuinrakennus

Maaseutuympäristössä uhanalaisin ryhmä ovat talouskeskusten päärakennukset, joihin kohdistuva uudisrakentamispaine näyttää kasvavan jatkuvasti. Näitä rakennuksia olisi pyrittävä säilyttämään niiden konkreettisten käyttöarvojen sekä niihin liittyvien kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen vuoksi

- maatilan talouskeskuksen päärakennuksena,
- muun kuin maatalouselinkeinon harjoittajan asuinrakennuksena,
- loma-asuntona joko sukulaisille, vuokraajille tai myynnin kautta ulkopuolisille,
- pienteollisuusrakennuksena tms., mihin vanhojen päärakennusten suuri koko joissakin tapauksissa antaa mahdollisuuden.

Vanhan rakennuskannan kunnostamiseen on mahdollista saada maatilahallituksen myöntämää peruskorjaus- ja maanostolainaa. Vanhan rakennuksen ostoon voi saada lainaa siinäkin tapauksessa, että rakennus siirtyy pois maatalouskäytöstä.

2) Talousrakennukset

Elinkeinoon muuttuessa tulee tarve uusia myös maatilan talousrakennuksia. Vanhoja ulkorakennuksia puretaan uusien tieltä tai ne rappeutuvat käyttämättöminä hoidon puutteessa ja puretaan polttopuiksi. Osa vanhoista talousrakennuksista säilyy entisessä käytössään, osa voidaan säilyttää käyttötarkoitusta muuttamalla ja osa vailta tuottavaa käyttöä "museoituina". Myös talousrakennusten peruskorjaukseen voi saada lainaa maatilahallitukselta.

5.7

P e r u s k o r j a u s k u s t a n n u k s i s t a

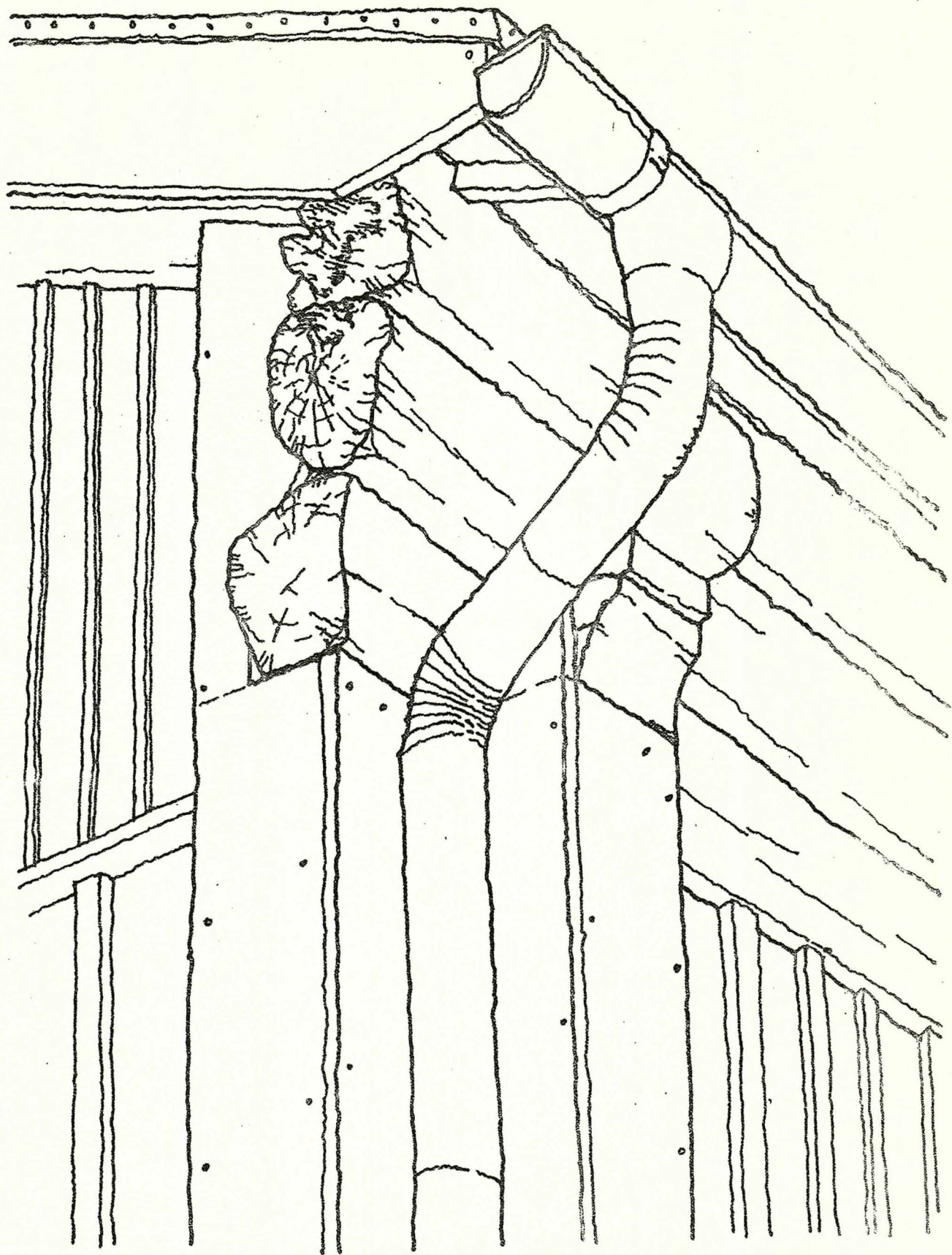
Niemelänkylässä tehdyistä kunnostustöistä ei ole kustannustietoja.

Tuotakoon tässä kuitenkin esille selvitys vuosina 1969 - 70 tehtyjen kolmen koetalon peruskorjauskustannuksista (Baderman 1972). Rakennusten korjatut kerrosalat olivat 214 m², 296 m² ja 240 m², ja kustannuksiksi saatiin 250 - 360 mk/m².

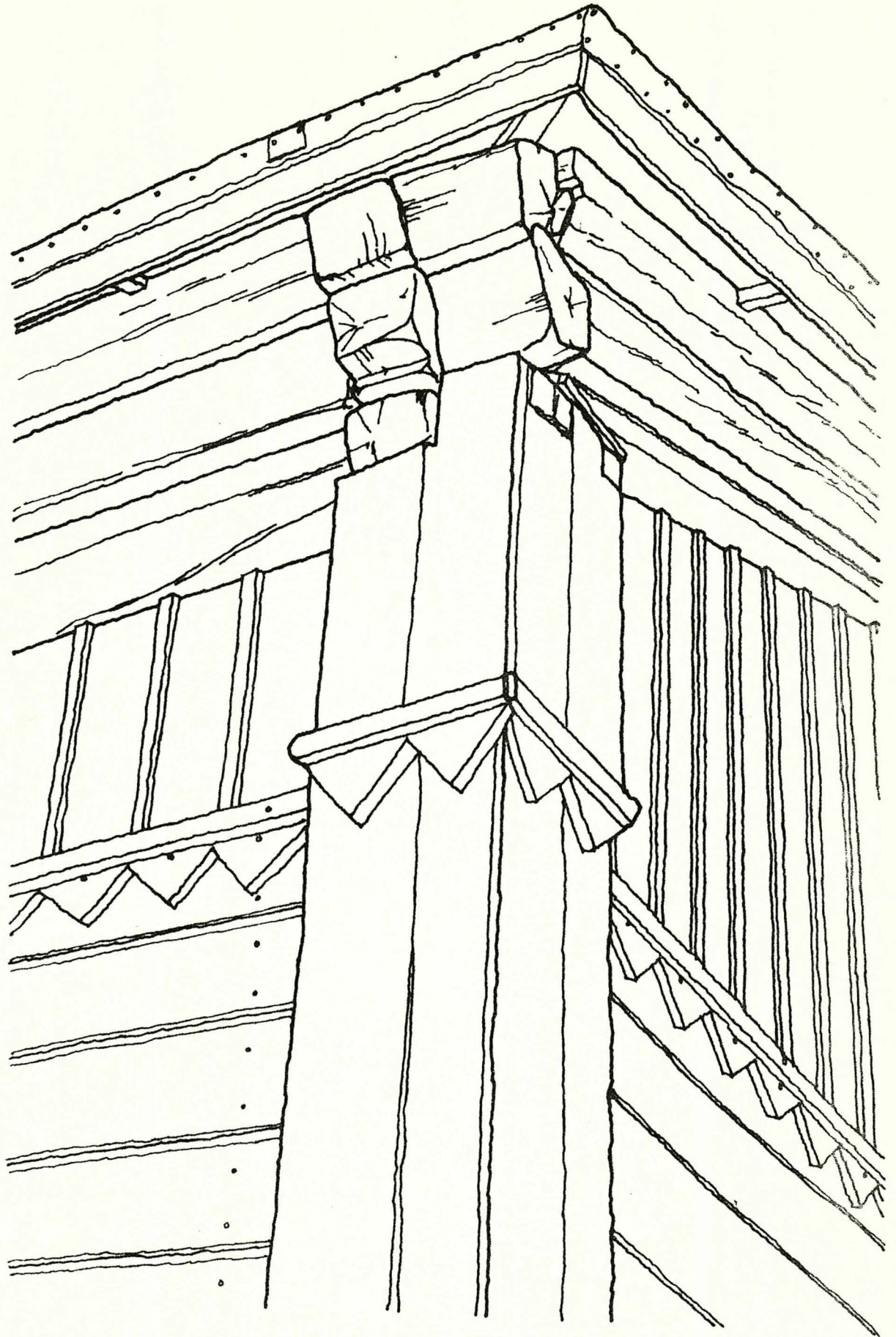
Peruskorjaus tuli näissä tapauksissa kustannuksiltaan puolta halvemmaksi kuin vastaava uudisrakentaminen. Puurakenteisen pientalon (korjattu kerrosala oli 214 m²). Korjauskustannuksiksi saatiin tässä kohteessa noin 305 mk/m². Kokonaiskustannukset jakautuivat seuraavasti:

työpalkat	10 000 mk
oma työ	10 000
maalaus	3 800
lämpö- ja vesiurakka	10 000
sähköurakka	4 400
sisävuoraus	3 436
ulkovuoraus	2 327
ikkunat ja ovet	2 358
keittiön sisustus	2 940
lattiamuovimatto	1 641
saniteettikalusteet	1 000
sekal.rak.tarvikkeet	10 000
puutavara	<u>3 300</u>
Yhteensä	65 202 mk

Peruskorjauksissa on syytä tehdä vain välttämättömät varustetason parannukset. Myöskään ei tule suosia verhouksissa ym. viimeistelytyössä suunnitteluhetkellä muodissa olevia kalliita materiaaleja. Kohtuus uudistamisessa pitää korjauskustannukset kohtuullisina. Turhien kustannusten välttämiseksi on myös tärkeää suunnitella käyttökelpoinen pohjaratkaisu mahdollisimman vähäisin rakenteellisin muutoksin.

Kuva 12. Kontio, asuinrakennuksen nurkkadetalji

Kuva 13. Kontio-Hauhtonen, asuinrakennuksen nurkkadetalji

6. RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SUOJELU NIEMELÄNKYLÄSSÄ

6.1 Suojelun lähtökohdat

Suojelusuunnitelman lähtökohtana ovat Niemelänkylän ympäristölliset ominaisuudet ja vuosisatojen kuluessa kehittynyt elinkeino- ja asutusrakenne.

6.11 Maisemakokonaisuus

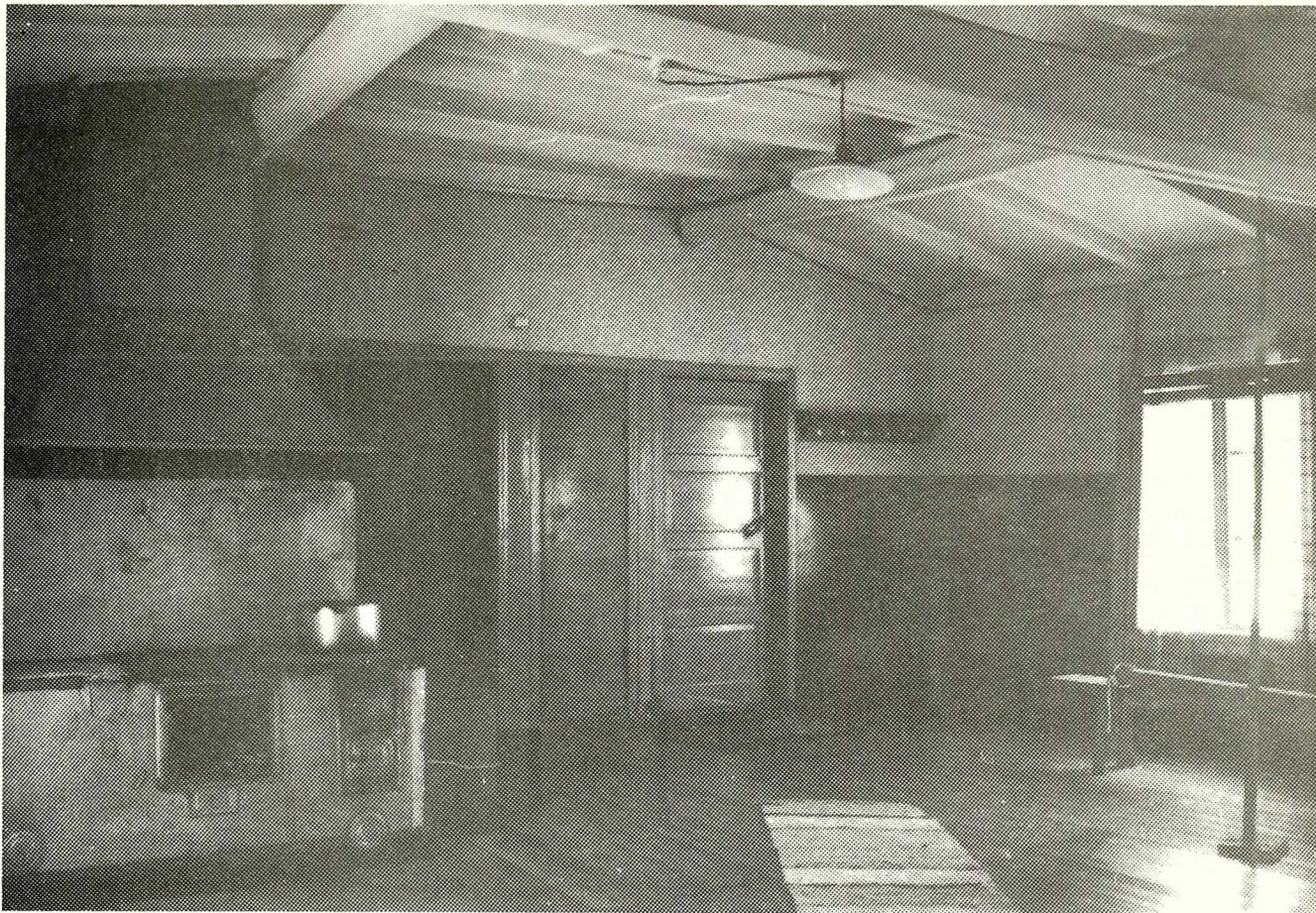
Maanviljelysmaisema, joka koostuu pelloista, teistä, rakennelmista, rakennuksista ja luonnonmaiseman elementeistä.

Niemelänkylä on metsän rajaama laaja viljelysaukea, jonka läpi kulkevat joki ja tiet. Rakennus- ja puuryhmiä. Tyypillinen Pohjanmaan jokilaakson viljelysmaisema.

6.12 Kylämiljöö ja rakennusryhmät

Talonpoikaisen rakennusperinteen mukaan kehittynyt rakennusten, pihojen, puuston sekä rakennelmien (aidat, sillat ym.) muodostama kylä, jonka yksittäiset rakennukset ovat arvokkaita ennen muuta miljöön osana. Keskustassa on säilynyt osia vanhasta kylän raitista.

Niemelänkylän rakenteelle antaa leiman perinteinen nauhasutus Kalajoen lounaispuolella sekä siihen optisesti ja kahden sillan välityksellä liittyvä joen vastakkaisen rannan harvempi asutus. Keskustassa ja paikoin sen ulkopuolella taloryhmiä, joissa mukana perinteistä talonpoikaista arkkitehtuuria edustavia rakennuksia sekä jäänteitä tiiviistä umpikartanoryhmityksestä (esim. Hakala ja Kippola).

Kuva 14. Nuorala, vanhan asuinrakennuksen tupa

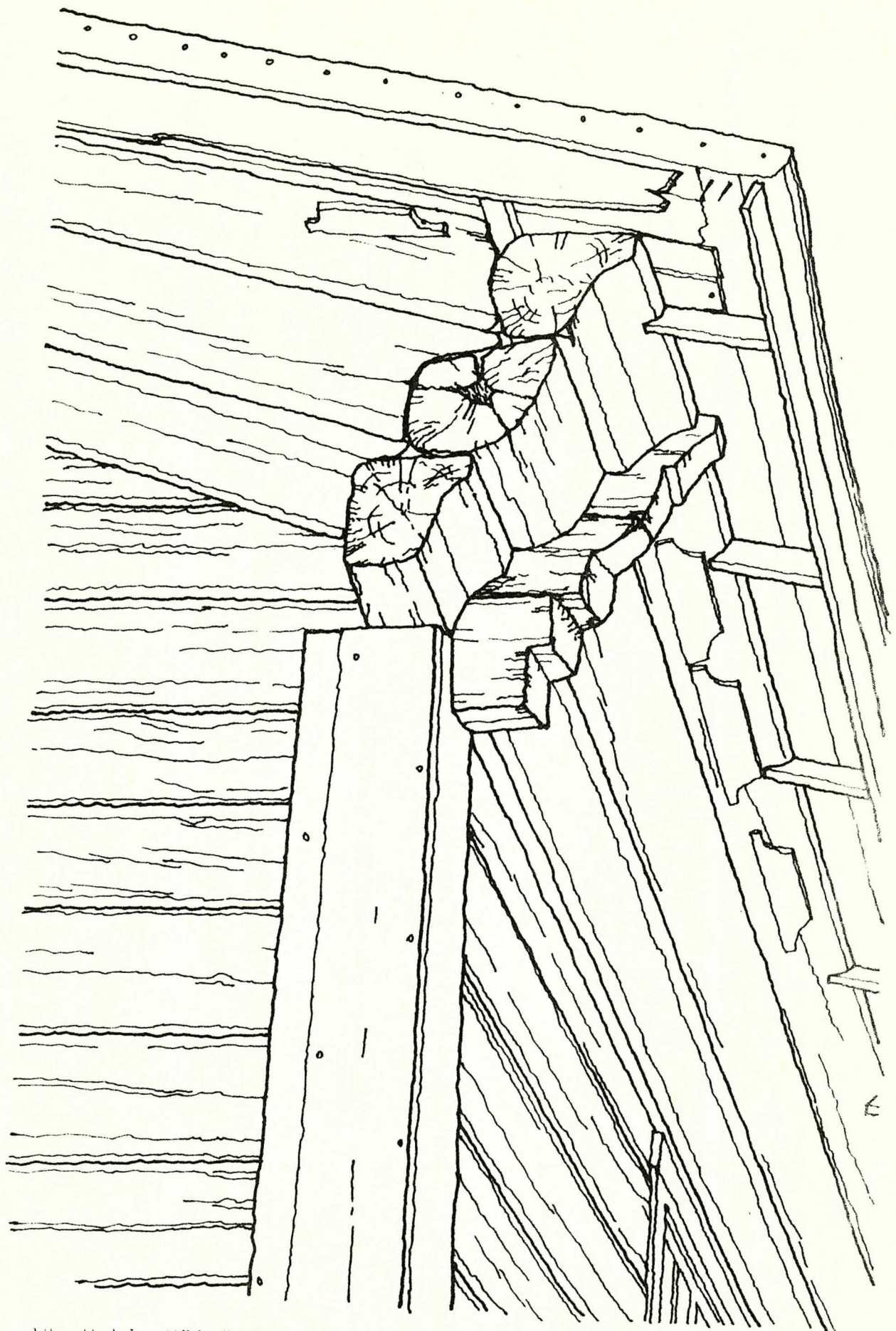
Kuva 15. Harvala

Kuva 16. Kippola 2, piha

Kuva 17. Kippolaⁿ/Harvalan taloryhmä

Kuva 13. Pohja Häivälä, asuinrakennuksen runkosalinji

6.13 Jokivarren säilytettävät rakennukset

Esitetyt tiedot talojen rakentamisajankohdasta on saatu pääosin haastatteluista ja arvioinneista, joiden perusteella ei ole voitu esittää tarkkoja vuosilukuja. Kohteiden sijainti oheisen numeroinnin mukaan käy ilmi liitteestä 6.

Ojantakananen

1) Asuinrakennus 1800-luvun loppupuolelta.

Kontio

2) Asuinrakennus vuodelta 1802. Tuvassa taitteinen sisäkatto. (Kuva 12)

3) Aittarakennus 1800-luvulta.

Kontio-Hauhtonen

4) Asuinrakennus 1800-luvulta, asumaton. (Kuva 13)

Hautapelto

5) Asuinrakennus 1800-luvulta.

Kohteiden 1)...5) alue on arvokas miljö, jonka komponentteina on rakennusten ja viljelysten lisäksi Ojakylänoja, tie, silta ja pihapuut. Rakennusryhmä ympäristöineen toimii maisemallisesti porttina Niemelänkylän keskeiselle viljelysaukealle. (Kuva 11)

Jokela

6) Asuinrakennus vuodelta 1846. Kyösti Kallion syntymäkoti. 25) Rakennus on asumaton ja huonokuntoinen.

Hihnala

7) Asuinrakennus 1800-luvulta, asumaton.

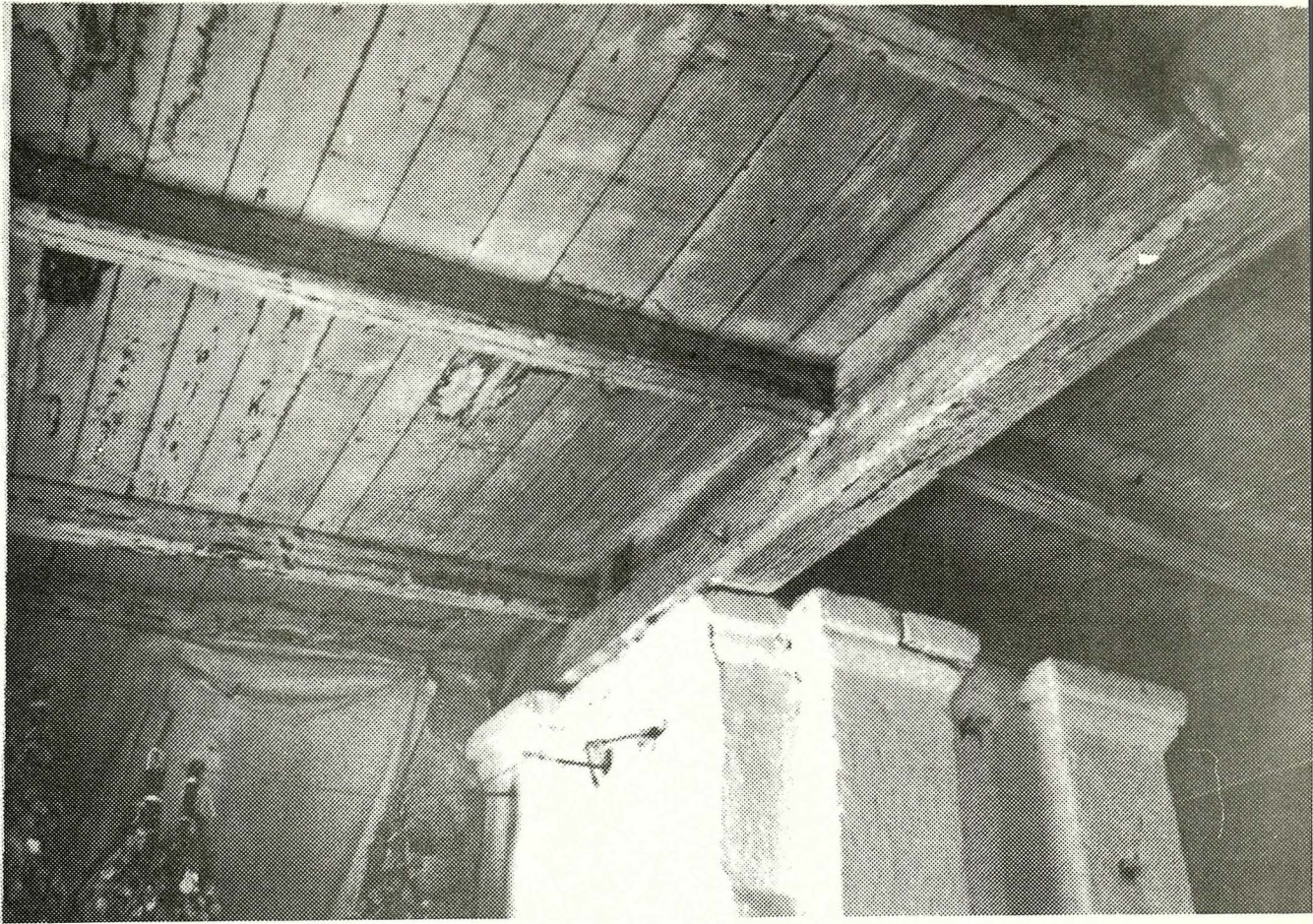
8) Aitta oletettavasti 1800-luvulta.

9) Vilja-aitta 1800-luvun keskivaiheilta.

Hakala

10) Asuinrakennus 1800-luvulta. Tuvassa taitteinen sisäkatto.

11) Aitta 1800-luvulta.

Kuva 19. Niemelä, tuvan sisäkatto

Kuva 20. Ranta-Nikula (vasemmalla) ja Niemelä (takana oikealla)

Kuva 21. Ranta-Nikula, kuisti

Kuva 22. Alasaari, aitan ovi

Nuorala

- 12) Asuinrakennus 1800-luvun alusta, asumaton.
Tuvassa taitteinen sisäkatto. (Kuva 14)
- 13) Asuinrakennus 1800-luvulta.

Harvala

- 14) Asuinrakennus 1800-luvulta, siirretty nykyiselle paikalleen v. 1884. Ikkunat uusittu 1940-luvulla. (Liite 3)
- 15) Aittarakennus 1800-luvulta. (Kuva 15)

Kippola 1

- 16) Asuinrakennus 1800-luvulta, siirretty nykyiselle paikalleen 1800-luvun lopulla. Asumaton. (Liite 4)
- 17) Ulkorakennus 1800-luvulta.

Kippola 2

- 18) Asuinrakennus 1800-luvun lopulta.
- 19) Aittarakennus 1800-luvulta.
Perinteinen tiiviisti rakennettu pihapiiri. (Kuva 16)

Kohteiden 14)...19) muodostaman rakennusryhmän alueella on arvokas pienmiljö. (Kuva 17) Ks. rakentamissuunnitelman selostusta kohdassa 9.

Häivälä

- 20) Asuinrakennus 1800-luvulta, asumaton. Taitteinen sisäkatto.

Pohja-Häivälä

- 21) Asuinrakennus mahdollisesti 1700-luvun lopulta, siirretty Häivälästä. Talo on toiminut kylän ensimmäisenä kansakouluna. (Kuva 18)
- 22) Vilja-aitta 1800-luvulta.

Hakalahti

- 23) Asuinrakennus 1800-luvulta. Rakennuksesta on purettu pohjoispäästä kamariosa.

Ala-Lahti

- 24) Aitta 1800-luvulta.

Vanhatalo

25) Aitta mahdollisesti 1700-luvulta.

Ranta-ahde

26) Asuinrakennus 1800-luvun alkupuolelta. (Kuva 23)

Muilu

27) Asuinrakennus vuosisadan vaihteen tienoilta. Asumaton ja heikkokuntoinen.

Pietilä

28) Aitta 1800-luvulta.

Nikula

29) Asuinrakennus 1800-luvun loppupuolelta.

Niemelä

30) Asuinrakennus 1800-luvun alusta. Pirtissä on taitteinen sisäkatto. (Kuvat 19 ja 20, liite 3)

Ranta-Nikula

31) Asuinrakennus 1800-luvun alusta, purkamisuhan alainen. Rikkaasti koristeltu kuisti 1800-luvun loppupuolelta. (Kuvat 20 ja 21)

Alasaari

32) Asuinrakennus viime vuosisadalta, asumaton.

33) Aitta 1800-luvun alusta. (Kuva 22)

Hautaniemi

34) Asuinrakennus 1950-luvun alusta. Rakennettu perinteisen talonpoikaistalon muotoa noudattaen.

35) Asuinrakennus 1940-luvun alusta. Rakennettu vanhan asuinrakennuksen hirsistä perinnäiseen tapaan.

Niva-Häivälä

36) Asuinrakennus 1800-luvulta. Siirretty Häivälästä 1920-luvulla ja jaettu väliseinällä kahden perheen taloksi.

37) Aitta oletettavasti 1800-luvulta.

6.14 Muut suojelukohteet

38) Koivukuja vanhan raitin eteläpäässä. Nykyinen kansakoulurakennus erottaa vanhasta raitista n. 50 metrin mittaisen osan, joka sijaitsee pellon keskellä vailla liikenteellistä merkitystä.

6.2 S u o j e l u s u u n n i t e l m a t

6.21 Suunnitelmien laatiminen, sisältö ja toteuttaminen

Tyypillisenä haja-asutuksen piiriin kuuluvana maanviljelyskylänä ei Niemelänkylään ole odotettavissa rakennustoiminnan sääntelyä nykyisin kaavamuodoin. - Tosin voidaan ajatella loma-asutusta sijoittuvan alueilla, joilla maatilojen talouskeskukset ovat harvemmassa kuin Niemelänkylän keskustassa. Tällöin voi kysymykseen tulla rantakaavan laatiminen.

Maiseman ja maaseudun rakennetun ympäristön säilyttämiseksi ja kehittämiseksi tulisikin voida laatia rakennetun ympäristön suojelua ja hoitoa säätelevä suunnitelma, joka laajimmillaan voisi käsittää suurenkin alueen, esim. koko kunnan maisemanhoito-ohjelman. Lähtökohtana tulisi pitää suojelun sovittamista maa- ja metsätalouselinkeinon etuihin. Vain elinvoimaisen maatalousyhteisön ohessa kulttuurimaiseman käyttöarvoja voidaan ylläpitää ja kehittää.

Suunnitelman tarkoituksena olisi turvata ensisijaisesti alueen asukkaiden edut. Suunnitelmassa kiinnitettäisiin käyttöarvojen lisäksi huomiota myös mm. esteettisiin ja historiallisiin arvoihin tarkoituksena luoda mahdollisimman viihtyisä, monipuolisia virikkeitä antava elinympäristö.

Asukkaiden ja rakennusten omistajien tulisi olla mukana suojelusuunnitelman laatimisessa. Itse laatimistyö kuuluisi kunnan tehtäviin. Suunnitelman laatijan tulisi toimia yhteistyössä paitsi alueen asukkaiden ja paikallisten viranomaisten, myös maatalousjärjestöjen sekä lääninhallintotason viranomaisten kanssa.

Niemelänkylässä suunnitelmiin kuuluisi ensinnäkin yleispiirteinen maankäyttösuunnitelma, jonka sisältöä on selostettu aiemmin kohdassa 4.2. Tässä tapauksessa suunnitelmasa tuodaan erityisesti esille suojelukohteet sekä detaljoitumpaa rakentamisen ohjausta tarvitsevat alueet.

Ylivieskan valmisteilla olevaan yleiskaavaan on mahdollista liittää Niemelänkylän maankäyttöä ja rakentamista ohjaava vahvistettava osayleiskaava. Tästä esimerkkinä on Niemelänkylän keskusta-alueen maankäyttösuunnitelma esitetty kohdassa 7.

Yleiskaavatasoa yksityiskohtaisemman rakentamissuunnitelman (ks. selostusta kohdassa 4.3) alue on Niemelänkylässä vanhan raitin tienoo mukaanluettuina jokivarsi ja uusi maantie. Vanhan raitin alueen rakentamissuunnitelma on esitetty kohdassa 8.

Pienialaisen suojelukohteen rakennushankkeita ohjaava suunnitelma (ks. selostusta kohdassa 4.4) on esitetty kohdassa 9.

Kuva 23. Vanha raitti. Vasemmalla Ranta-ahde

Kuva 24. Vanhan raitin paikka Pietilän kchdalla

7. MAANKÄYTTÖSUUNNITELMA

7.1 Y l e i s t ä

Suunnitelmassa selvitetään Niemelänkylän viljelysaukean tärkeimmät maisemalliset komponentit sekä yleispiirteinen maankäyttö. Suunnitelmassa osoitetaan suojelukohteet ja maisemanhoidollisia toimia vaativat alueet.

Karttapohjana käytetään peruskarttaa 1:10 000. Kartassa esiintyvä numerointi viittaa luetteloon säilytettävistä rakennuksista ja muista suojelukohteista (kohdat 6.2 ja 6.3).

7.2 A l u e e n k u v a u s

Niemelänkylän keskeisen alueen muodostaa laaja metsän reunustama viljelysaukea, jonka läpi kulkevat Ylivieskan-Alavieskan maantiet sekä Kalajoki. Tasaisesta maastosta kohoaa taloryhmiä, jotka ovat pääosin maatilojen talouskeskuksia. Leimansa maisemaan antavat myös pihapuut sekä ladot. Merkittävä tekijä on Kalajoki, jonka kulkua maisemassa merkitsevät joenvarren asutus ja rantapuusto. Joki on huomattava myös virkistyskäyttönsä vuoksi.

Niemelänkylässä on useita säilyneitä perinteistä maaseudun rakentamista edustavia taloja sekä historiallisesti ja maisemallisesti arvokkaita miljöitä, joista tärkein on nauhasutuksen alue jokivarressa ja vanhan raitin tienoilla. Kylän alueella on vesijohto.

Pääelinkeinona on karjanhoitovaltainen maatalous.

Kaupallisia ja julkisia palveluja on vähän, Ylivieskan keskusta monipuolisine palveluineen on 4...8 km etäisyydellä.

7.3 S u u n n i t t e l u n t a v o i t t e e t

- 1) Turvataan maatilatalouden edellytykset.
- 2) Pyritään säilyttämään maaseudun perinteistä rakennuskulttuuria.
- 3) Pyritään säilyttämään ja edelleen kehittämään alueen historiallisesti ja ympäristöllisesti arvokkaita teki-
jöitä.
- 4) Turvataan keskustan elinkelpoisuus alueen palvelukylänä.

7.4 S u u n n i t e l m a - a s i a k i r j a t

- 1) Viljelysaukean maisemalliset päätekijät 1:10 000 (Liite 5).
- 2) Suojelukohteet, arvokkaat miljööt ja rakentamissuunnitelma-alueet 1:10 000 (Liite 6).
- 3) Selostus (oheinen kohta 7).

7.5 A l u e v a r a u k s e t

Suunnittelutavoitteisiin on päästy tekemällä yleispiirteis-
tä maankäyttöä osoittavat aluevaraukset sekä osoittamalla
yksityiskohtaisempaa suunnittelua vaativat kohteet. Aluei-
ta ovat

- 1) Maa- ja metsätalousalue
- 2) Kalajoen vesialue
- 3) Rakentamissuunnitelma 1:n alue, joka käsittää kylän kes-
kustan. Tällä alueella on useita historiallisesti ja ym-
päristön kannalta arvokkaita tekijöitä: nauha-asutus,
vanha raitti, joki, silta ja säilytettäviä rakennuksia.
Tänne keskittyvät myös kylän palvelut: kaksi vähittäis-
kaupan myymälää, posti, kansakoulu ja pieni urheilukent-
tä. Laadittavan rakentamissuunnitelman tulee turvata
keskustan elinkelpoisuus ympäristöltään korkealuokkaise-
na palvelukylänä.
- 4) Rakentamissuunnitelma 2:n alue, joka on esimerkkinä his-
toriallista **rakennuskantaa** sisältävästä pienmiljööstä.
Lisäksi suunnitelmassa on osoitettu
- 5) Maantiet
- 6) Arvokkaiden pienmiljöiden sijainti
- 7) Säilytettävät rakennukset ja muut suojelukohteet.

7.6 O h j e i t a

- 1) Maa- ja metsätalousalueiden käyttöä sekä talouskeskuk-
sien toimintaa ohjaamaan tulee laatia erillinen maata-
loussuunnitelma, jonka olisi liityttävä koko kunnan maat-
loussuunnitelmaan.
- 2) Vanhan raitin alueelle on kunnan toimesta laadittava ra-
kentamissuunnitelma (RS 1). Suunnitelmassa tulee pyrkiä
kohdassa 7.3 esitettyihin päämääriin sekä kiinnittää li-

säksi huomiota alueen jätehuolto- ja lämmityskysymyksiin. Suunnitelman laatimiskustannuksiin tulisi saada valtion apua rakennuskaavan laatimismenettelyn tapaan. (Ks. kohta 8.)

- 3) Suojeltavia rakennuksia sisältäville taloryhmille on laadittava vanhan rakennuskannan ja ympäristön huomioon ottava rakentamissuunnitelma (RS 2) silloin, kun taloryhmien alueelle on suunnitteilla uudisrakentamista tai siihen verrattavia hankkeita. Suojeltavien rakennusten säilymistä on tuettava peruskorjauslainoituksella sekä mahdollisin avustuksin ja korvauksin. (Suunnitelmaesimerkki, ks. kohta 9.).
- 4) Suunnitelma-alueiden rajat ovat ohjeellisia. Rakentamissuunnitelmiin tulee sisältyä kaikki ko. alueen suojelukohteet sekä miljööltään arvokkaiksi osoitetut alueet.
- 5) Pihapiirien ja jokivarren puustoa on säätettävä. Latoja tulee säilyttää maisemakuvassa pitämällä huolta niiden kunnosta.

8. RAKENTAMISSUUNNITELMA 1
VANHAN RAITIN ALUE

8.1 Y l e i s t ä

Suunnitelmassa esitetään aluevaraukset asumis-, elinkeino- ja palvelutoiminnoille sekä pyritään ratkaisemaan yleispiirteisesti alueen kunnallistekniikkaa koskevat kysymykset. Erityistä huomiota on kiinnitetty historiallisen miljööön säilymiseen ja kehittymiseen.

Suunnitelma on esitetty käyttäen pohjana peruskarttaa 1:10 000. Suurimittakaavaisemman kartan puuttumisen vuoksi ovat alueiden rajat ohjeellisia.

8.2 S u u n n i t t e l u n t a v o i t t e e t

- 1) Parannetaan keskustan toimintaa palvelukylänä.
- 2) Taataan talouskeskusten toimintaedellytykset ja laajenemismahdollisuus.
- 3) Säilytetään vanha raitti sisäisen liikenteen väylänä (Kuvat 23 ja 24) sekä säilytetään nauha-asutus.
- 4) Säilytetään alueen kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennuskanta.
- 5) Ohjataan uudisrakentamista ympäristöönsä sopivaksi.

8.3 S u u n n i t e l m a - a s i a k i r j a t

- 1) Rakentamissuunnitelma 2. Keskustan maankäyttö ja suojelukohteet 1:2000. (Liite 7)
- 2) Selostus (oheinen kohta 8.).

8.4 A l u e v a r a u k s e t

- 1) Talouskeskusten alueet on merkitty nykyisten talouskeskusten kohdalle ottaen huomioon laajenemismahdollisuus. Uusia talouskeskuksia varten on osoitettu vanhan raitin tuntumassa pienehkö alue, jolle maantien ja raitin väliin jäävien kahden talouskeskuksen toivotaan siirtyvän. Täten lisätään raitin liikenteellistä merkitystä ja edistetään sen muuttumista yleiseksi tieksi.

Uusien talouskeskusten syntyminen alueelle ei ole todennäköistä maatilatalouden kehitysnäkymät huomioon ottaen.

- 2) Pientaloasutuksen alueita on varattu vanhan raitin keskivaiheille ja jokivarteen. Alueet on pyritty sijoittamaan edullisesti sekä palveluihin että sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön nähden. Lisäksi on pyritty tekemään vanha raitti toimivaksi asuntokaduksi sekä saattamaan viemäriverkon ja mahdollisen kaukolämpöjärjestelmän rakentaminen nykyistä edullisemmaksi.
- 3) Keskustatoimintojen alueet käsittävät kansakoulutontin lisäksi aluevaraukset lähinnä kaupallisia palveluja varten nykyisessä "liikekeskuksessa".
Maantien lounaispuolelle on osoitettu mahdollisuus rakentaa pienehkö lämpökeskus. Alueella olevat Nikulan ulkorakennukset voidaan purkaa ja siirtää talouskeskuksen laajenemiseen varatulle alueelle.
- 4) Joen koillisrannalle on suunniteltu loma-asutusalue.
- 5) Virkistysalueiksi on varattu koulun luona oleva urheilukenttä ranta-alueineen (uimaranta), loma-asutuksen kohdalla oleva ranta sekä keskustan pohjoisosassa sijaitseva ranta-alue joesta kauempana sijaitsevan asutuksen tarpeisiin.
- 6) Puistoalueeksi on merkitty vanhan raitin eteläosa, joka on vaille liikenteellistä merkitystä. Alueella kasvaa raitin varrella koivukuja.
- 7) Liikennealueeseen kuuluu uuden maantien lisäksi tiheimmän asutuksen kohdalla oleva vanha raitti sekä maanteiden välinen yhdystie siltoineen.
- 8) Vesialuetta on Kalajoki.
- 9) Maatalousalue käsittää muun maapinta-alan.

8.5

O h j e i t a

- 1) Niemelänkylän uudisrakentamista tulee ohjata suunnitelmassa esitetyille alueille. Muualle kuin suunnitelma-alueelle tapahtuvaa uudisrakentamista ei tule kuitenkaan perusteetta ehkäistä.
- 2) Suunnitelmassa maa- ja metsätalousalueeksi osoitetulle alueelle tulee sallia uudisrakentamista vain painavista syistä (esim. jos talouskeskusta on laajennettava sille

osoitetun alueen rajan yli). Maa- ja metsätalousalueelle jäävien talouskeskusten siirtämistä raitin varrelle toivotaan harkittavan uudisrakennushankkeiden yhteydessä.

- 3) Talouskeskus- ja pientaloalueiksi merkittyjä alueita voidaan käyttää viljelykseen, ellei se huomattavasti vaikeuta alueiden rakentamista.
- 4) Uudisrakentamisen yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota rakennusten sijaintiin, massoitteeluun, materiaaleihin ja väritykseen. Näiden soveltuvuus olemassa olevaan rakennuskantaan ja muuhun ympäristöön on tutkittava erikseen jokaisen uudisrakennushankkeen yhteydessä.
- 5) Suojeltavia rakennuksia sisältäville taloryhmille on laadittava erityinen vanhan rakennuskannan ja ympäristön huomioon ottava rakentamissuunnitelma (RS 2) silloin, kun taloryhmien alueelle on suunnitteilla uudisrakentamista tai siihen verrattavia hankkeita.
- 6) Puistoalueen maapinta-ala voidaan ottaa viljelyskäyttöön.
- 7) Suunnitelma-alueelle on rakennettava talous- ja WC-jätevesiä varten viemäri, joka liitetään Ylivieskan kaupungin viemäriverkkoon. Kompostoitavien WC-järjestelmien käyttö on kuitenkin suotavaa. Muiden jätteiden käsittely järjestetään erilaisilla karjatalouden jätteiden käsittelyyn ja uudelleenkäyttöön soveltuvilla menetelmillä sekä järjestämällä "kertakäyttöjätteiden" kerääminen ja poiskuljetus. Palavat jätteet voidaan käsitellä myös alueen lämpökeskuksessa, josta tulee rakentaa öljyä hyväksikäyttävä ja jossa varapolttoaineena on kotimainen polttoaine.

9. RAKENTAMISSUUNNITELMA 2 KIPPOLA-HARVALA

9.1 Y l e i s t ä

Suunnitelmassa selostetaan ne keinot, joilla estetään vanhan rakennuskannan häviäminen, turvataan ympäristön ominaispiirteiden säilyminen sekä parannetaan asuin- ja työympäristön viihtyisyyttä ja toimivuutta. Suunnitelman karttamateriaali on piirretty suurentaen peruskartta 1:10 000 sekä käyttäen apuna valokuvia, pikamittaustuloksia ja ilmakuvaa n. 1:4000.

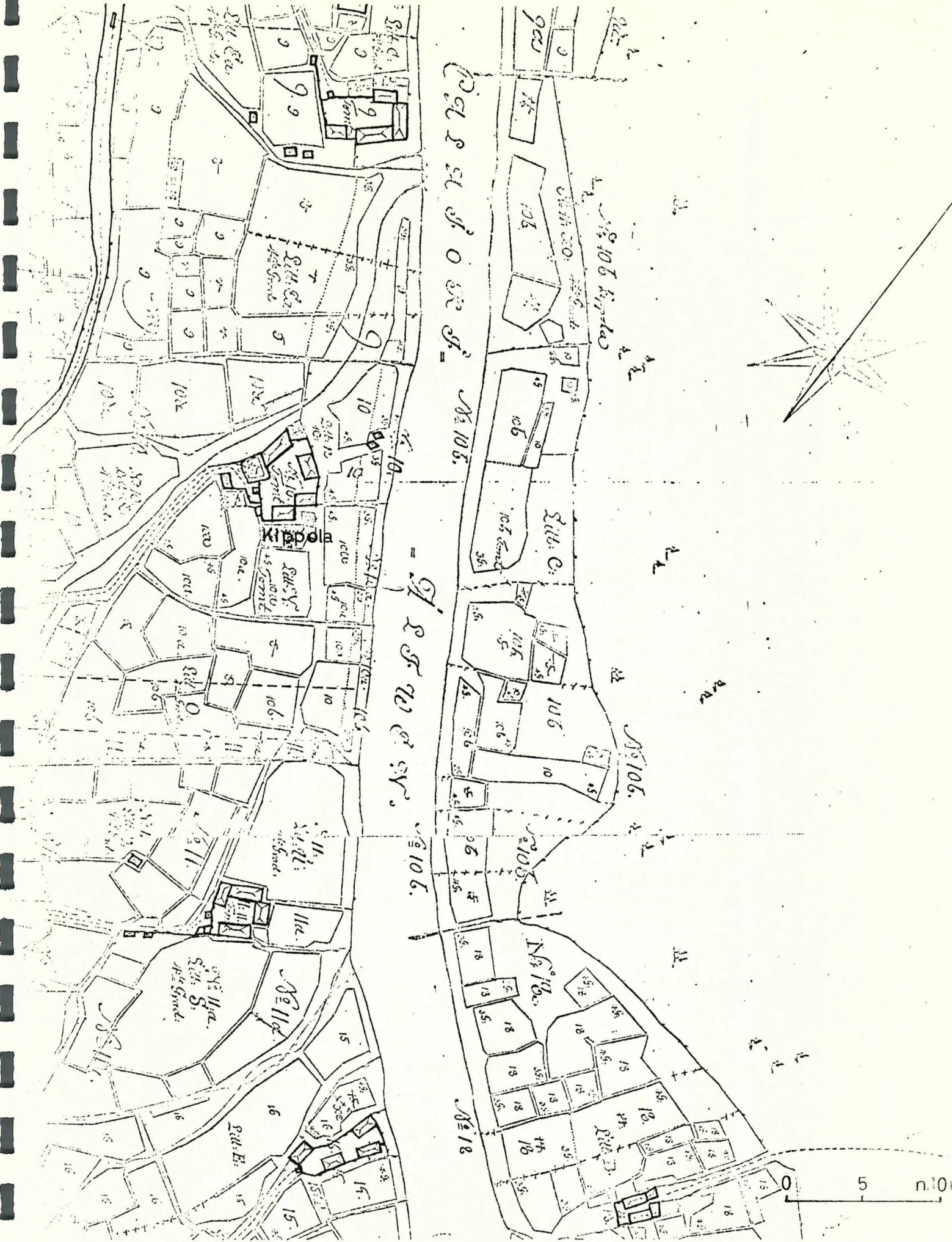
9.2 A l u e e n k u v a u s

Rakentamissuunnitelma-alue koostuu kolmesta talouskeskuksesta (Kippola 1 ja 2 sekä Harvala), jotka ovat kehittyneet jo vuoden 1767 kartassa osoitetulle Kippolan talon paikalle. Perinteistä tiivistä rakennusten ryhmittelyä on säilynyt parhaiten Kippola 2:ssa. Kippola 1:n vanha päärakennus edustaa ojan varren mukaan orientoituneen pihapiirin jäänettä; uuden asuinrakennuksen myötä on tiivis ryhmitys hajonnut. Kippola 2 ja Harvala ovat jo perinteisesti orientoituneet joen rannan mukaan. (Kuva 25)

Niemelänkylälle tyypillistä on rakennusryhmän sijainti avoimen peltomaiseman keskellä Kalajoen rannassa. Ryhmän maisemallista vaikuttavuutta tehostavat ympärillä kasvavat suuret koivut sekä Harvalaan johtavaa tietä reunustava koivurivi.

9.3 S u u n n i t t e l u n l ä h t ö k o h d a t

Laadittu suunnitelma on esimerkki suojeltavan kohteen alueelle tehtävästä rakennussuunnitelmasta. Siinä pyritään yleispätevyyteen, ohjaamaan niitä rakennushankkeita, joita alueella lähtötietojen nojalla on odotettavissa. Yleiseen elinkeinokehitykseen, rakennuskannan laatuun sekä alueen ympäristöllisiin tekijöihin perehtymällä on pyritty selvittämään alueen reaalin rakentamis- ja suojelutarve. Suunnitelman tavoitteiksi on saatu

Kuva 25. Kippolan tienoo. Ote vuoden 1767 kartasta

- kehittyvän karjatalouden edellytysten turvaaminen (alueen maatalous lähes yksinomaan karjataloutta)
- nykyisen rakennuskannan optimaalinen hyväksikäyttö, johon sisältyy myös suojeltavien rakennusten käytön selvitys
- viihtyisän, ja toimivan asuin- ja työympäristön luominen positiivisia miljöötekijöitä säilyttäen ja kehittäen.

9.4 S u u n n i t e l m a - a s i a k i r j a t

- 1) Nykyinen rakennuskanta, tiet ja puusto n. 1:500
- 2) Säilyttäminen, uudisrakentaminen ja istutukset n. 1:500 (Liite 8)
- 3) Suunnitelman mukainen rakennuskanta, tiet ja puusto n. 1:500
- 4) Perspektiivikuvat
  - Rakennusryhmiä nyt
  - Suunnitelman mukainen rakennusryhmä (Liite 9)
- 5) Selostus (oheinen kohta 8)

9.5 T o t e u t u k s e s t a

Edellä lueteltuihin tavoitteisiin on päästy

- muodostamalla toimiva talouspiha uudisrakentamisen avulla säilytettävien talousrakennusten ympärille
- muodostamalla asuinrakennusten yhteyteen talouspihoista erillään olevat asuntopihat. Tässä yhteydessä kulttuurihistoriallisesti ja ympäristöllisesti arvokkaat elementit on erityisesti otettu huomioon.

Alueen tieverkko voidaan saattaa suunniteltua talouskeskusten järjestelyä vastaavaksi vain kahta liittymää parantamalla. Asuntopihoilta on yhteys Kalajoen rantaan, joka on koko Niemelänkylän tärkein virkistysalue ja merkittävä maisemallinen tekijä. Optinen yhteys asunnoista joelle on säilytetty.

Alue liittyy vesijohtoverkkoon. Lämmitys rakennuskohtainen. Viemäriverkon laajettua Niemelänkylän keskustaan johdetaan Kippolan-Harvalan talousjätevedet Ylivieskan keskuspuhdistamoon. Kompostoivan WC-järjestelmän käyttö suotavaa.

9.6 Nykyinen rakennuskanta ja rakennushankkeisiin vaikuttavat tekijät

Seuraavassa selvitetään alueen rakennuskantaa: rakennusten kuntoa, sijaintia ja kelvollisuutta palvella asumista ja elinkeinon harjoittamista. Tarkastelu luo pohjan talouskeskuskohtaiselle rakentamishankkeiden suunnittelulle.

9.61 Kippola 1

- A Vanha asuinrakennus. Sijainniltaan ja rakennustavaltaan perinteinen Pohjois-Pohjanmaalle tyypillinen 1800-luvun maalaistalo, joka on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan. Vanhaa rakennusperinnettä edustavat räystään alapuolen profilointi sekä ulkovuorauksen pystylaudointus. Rikkaasti koristeltu kuisti on tiettävästi 1800-luvun lopulta. Rakennus on tällä hetkellä autiona, mutta käyttökelpoinen kesäasuntona sekä peruskorjauksen jälkeen ympärivuotiseen asumiseen. Ei purkamisuhan alainen. Säilymistä olisi tuettava suoralla peruskorjausavustuksella.
- B Uusi asuinrakennus. Rakennettu v. 1971 ulommas perinteisestä pihapiiristä, joka nyt toimii pääosin talouspihana. Uusi asuinrakennus on matala, loivalla harjakatolla varustettu tiilitalo, joka tyylliltään poikkeaa täysin perinnäisestä.
- C Navettarakennus. Uusi ja hyväkuntoinen. Siirtää elinkeinon harjoittamisen painopisteen pois asuinrakennusten pihapiiristä.
- D ja E Ajokalusuoja ja varasto. Vanhempi osa D on vuosisadan vaihteessa tehty hirsirakennus, joka kunnoltaan kelvollisena perinteistä maaseuturakentamista edustavana olisi säilytettävä. Voidaan myöhemmin muuttaa varastorakennukseksi talousrakennusten uudelleenjärjestelyn yhteydessä.
- F Lato. Kevytrakenteinen.

Puusto. Vanhan asuinrakennuksen ympärillä ja pihapiirissä kasvaa suuria koivuja, pihlajia ja leppiä sekä koriste- ja marjapensaita.

9.62 Kippola 2 (Kuva 16)

- G Asuinrakennus. Vuosisadan vaihteen tienoilla rakennettu välttäväkuntoinen maalaistalo, joka on oleellinen osa perinteistä pihapiiriä. Rakennuksessa asutaan, joskin omistaja on muuttanut uuteen asuinrakennukseen n. 400 m:n päähän maantien varteen, jonne myös talousrakennukset on tarkoitus siirtää. (Piha on havaittu liian ahtaaksi: navetta häiritsee asumisviihtyisyyttä, ja nykyinen rakennuskanta ei anna mahdollisuuksia karjanhoidon tehostamiseen.)
- H Navetta. Huonokuntoinen hirsirakennus, jonka yhteydessä rehusäilö. Rakennus on toiminnallisesti heikko ja lisää pihan ahtautta. Karjanhoidon harjoittamista varten olisi rakennettava uusi navetta kauemmas asuinrakennuksesta. Pihapiirin säilyttämiseksi olisi talouskeskuksen toimivuus taattava: on mahdollista muodostaa jopa uusi tila, jolle lisämaata voidaan hankkia lähistöltä pake- toiduista tiloista. Tätä edistää uusi maataloutta ohjaava lainsäädäntö; lisäksi on mahdollista saada valtion lainoitustukea. Tilan toiminta voidaan järjestää myös muun kuin karjatalouden harjoittamisen pohjalle. Tällöin vältetään tiheän maaseutu-asutuksen karjatalouteen liittyvä ongelma, karjan laiduntaminen ja suurien rehumäärien kuljetus. Sopivia toimintoja ovat mm. kanala ja kanitarha. - Talouskeskus voidaan myös muuttaa sopivaksi pienteollisuusyritykseksi (taide- ja käsityöteollisuus). Talouskeskuksen laajeneminen Harvalan tiluksille on ainoa rakennussuunnitelmassa esitetty toimi, joka edellyttää nykyisten tilusrajojen muuttamista.
- I Ajokalusuoja. Vanha huonokuntoinen lauta- ja hirsirakennus.
- J Aittarakennus. Yksinkertainen perinteinen hirsirakennus. Kohtalaisessa kunnossa. Säilytettävä pihapiirin osana nykyisellä paikallaan.

K Varasto. Kevytrakenteinen lautakoju.

L Sauna. Hyväkuntoinen.

M Leikkimökki.

N Lato. Harva hirsisalvos.

Puusto. Kalajoen rannassa koivuja, tuomia ja pihlajia sekä tiheää pensastoa. Asuinrakennuksen vierellä koristepensaita.

9.63 Harvala (Kuva 15)

O Asuinrakennus. Suurehko perinteinen talonpoikaistalo 1800-luvulta. Siirretty nykyiselle paikalleen v. 1884, ikkunat uusittu 1940-luvun lopulla. Asumiskuntoinen, mutta peruskorjauksen tarpeessa. Routivan maapohjan takia vanhat maan pinnalle ladotut peruskivet korvattava uudella perustuksella.

P Navetta. Hyväkuntoinen.

Q Varasto. Hyväkuntoinen. Tienvarren raittia muodostava elementti.

R Aittarakennus. Hyväkuntoinen vanha hirsirakennus.

S Ajokalusuoja. Välttäväkuntoinen vanha hirsirakennus.

T Sauna. Hyväkuntoinen.

U Saunamökki. Hyväkuntoinen.

V Lato. Harva hirsisalvos.

Puusto. Asuinrakennuksen ympärillä koivuja, pihlajia sekä koristepensaita. Taloon johtavaa tietä reunustaa koivurivi.

9.7 Säilyttäminen, rakentamistoimet ja istutukset

9.71 Kippola 1

Säilyttäminen ja korjaustoimet

A Vanha asuinrakennus. Säilytetään ja peruskorjataan.

D Ajokalusuoja. Säilytetään ja tehdään pienin muutoksin

ja korjauksin varastorakennukseksi. Saatetaan alkuperäiseen asuunsa purkamalla varasto E. Täten yhtenäistetään asuinrakennuksen pihapiiriä.

Puusto säilytetään.

Purkaminen

E Varasto. (Ks. yllä Korjaukset, D)

F Lato puretaan, ellei sillä ole käyttöä uusien asuinrakennusten valmistuttua.

Uudisrakentaminen

Navetan (C) edustalle muodostetaan talouspiha rakentamalla navettaa vastapäätä ajokalusuoja- ja varastorakennus piirroksessa esitetyille rakennusosalalle. Lisääntyvän karjanhoidon tarpeita varten on osoitettu navetan laajenemismahdollisuus.

Istutukset

Talouspihan ja vanhan asuinrakennuksen (A) pihan välille istutetaan rivi pihlajia. Uuden asuinrakennuksen (B) vaikutusta rakennusryhmän kokonaisilmeeseen pienennetään istuttamalla asuinrakennusten väliin kuusia. Näköyhteys vanhasta asuinrakennuksesta joelle säilytetään. Uuden asuinrakennuksen pihatilaa voidaan rajata marjapensasrivillä.

9.72

Kippola 2

Säilyttäminen ja korjaustoimet

G Vanha asuinrakennus säilytetään ja peruskorjataan.

J Aittarakennus säilytetään ja siihen tehdään tarpeelliseksi katsottavia korjauksia. Rakennukseen kuulumaton lautaosa (K) puretaan.

L Sauna säilytetään.

M Leikkimökki säilytetään ja siirretään pihan länsinurkkaan, jonne muodostuu oma leikkipiha.

Puut ja koristepensaat säilytetään. Rantapensaikkaa harvennetaan tarvittaessa näköalan avaamiseksi.

Purkaminen

H Navetta- ja säilörakennus puretaan. Ks. kohtia Uudisrakentaminen ja Istutukset.

I Ajokalusuoja puretaan (ks. kohta Uudisrakentaminen).

K Varasto puretaan.

N Lato puretaan, mikäli se uusien talousrakennuksien valmistuttua käy tarpeettomaksi.

Uudisrakentaminen

Talouspiha muodostetaan entisen pihapiirin kaakkoispuolelle piirroksen osoittamille rakennusaloille. Pihojen väliin jää uudelleen rakennettava ajokalusuoja, jonka entisestä poikkeava sijainti lisää asuntopihan avaruutta.

Navetta (kanala tms.) rakennetaan uuden talouspihan vastakkaiselle puolelle. Piha muodostaa Harvalan talouspihan kanssa asuntopihat erottavan "talousvyöhykkeen". Asuntopihan länsikulman rajaava aita rakennetaan nyt myös purettujen rakennusten kohdalle. Aidan entinen korkeus n. 1¹/₂ m säilytetään.

Istutukset

Asuntopihan länsinurkkaan istutetaan kuusi jatkeeksi Kippola 1:n puuryhmälle. Vanhalle navetan paikalle istutetaan koivuja. Pihan puuistutukset vähentävät näkyvyyttä Kippola 1:n asuntopihalle, mutta eivät rajaa tilaa niin jyrkästi kuin rakennukset aikaisemmin.

9.73

Harvala

Säilyttäminen ja korjaustoimet

O Asuinrakennus säilytetään ja peruskorjataan.

P ja Q Navetta ja varasto säilytetään.

R Aitta säilytetään.

T Sauna säilytetään.

U Saunamökki siirrettään Kippola 2:n talousrakennusten rakentamisen yhteydessä.

V Lato säilytetään.

Puut ja pensaat säilytetään.

Purkaminen ja uudisrakentaminen

S Ajokalusuoja voidaan purkaa, jos uudisrakentamistarvetta ilmenee. Uusi rakennetaan talouspihan avartamiseksi piirroksessa osoitettuun paikkaan.

9.8 O h j e i t a

Uudisrakennukset tulee rakentaa harjakattoisiksi (kattokulma $30^{\circ} \pm 1^{\circ}$) ja pääosin puusta. Ulkoseinien maalauksessa tulee suosia puna- ja keltamullan värisävyjä. Kateaineena etusijalla tummanharmaa kattohuopa.

LÄHDEVIITTEET

- 1) Rakennussuojelukomitean moniste 27.8.1973, s. 1
- 2) Em. moniste, s. 1
- 3) Laki kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta (572/64), 1 luku ja Muinaismuistolaki (295/63), 1 §, 2 §, 3 §.
- 4) Em. moniste, s. 7
- 5) Em. moniste, s. 7
- 6) Helander V. - Sundman M.: Saneeraus suomalaisessa kaupungissa, ss. 24...28
- 7) Em. moniste, s. 1 ja Helander V. - Sundman M.: emt., ss. 24...29
- 8) Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston muistio 11.10.1972, s. 1
- 9) Rakennussuojelukomitean työvaliokunnan moniste 3.4.1973, ss. 1...4
- 10) Helander V. - Sundman M.: emt., s. 86
- 11) Rakennussuojelukomitean moniste 27.8.1973, s. 7
- 12) Em. moniste, s. 8
- 13) a) Järventaus E.: Rakennussuojelun päämääristä, Kaltio
1/1964
13 b) Väinönen E.: haastattelulausunto 26.2.1974
- 14) Lehtonen J.: haastattelulausunto 7.11.1973
- 15) Kärki P.: haastattelulausunto 12.2.1974
- 16) Kärki P.: em. haastattelulausunto
- 17) Huurre M. - Virrankoski P. - Vilkuna K.: Suur-Kalajoen historia I, ss. 40...135
- 18) Huurre M. - Virrankoski P. - Vilkuna K.: emt., ss. 40...135
- 19) Tuulasvaara J.: Suur-Kalajoen historia II, ss. 7...67
- 20) Takalo-Kippola M.: haastattelulausunto 19.11.1973
- 21) Takalo-Kippola M.: em. haastattelulausunto
- 22) Hult J.: Maatilojen rakenne sekä tila- ja maatalousväestölaskelmat vuoteen 2000
- 23) Takalo-Kippola M.: em. haastattelulausunto
- 24) Haastattelut Niemelänkylässä
- 25) Tuulasvaara J.: emt., s. 53

LÄHTEET

Painetut lähteet

Badermann Elmar: Korjaamme vanhan talon, Helsinki 1972

Badermann Elmar - Laitakari Seppo: Uudistuva talous-
keskus, 1973

Heimala Aarne (toim.): Rakennusmuistomerkkimme ja niiden
suojelu, Porvoo 1964

Helander Vilhelm - Sundman Mikael: Saneeraus suomalaises-
sa kaupungissa, Asuntohallituksen tutki-
mus- ja suunnittelutoimiston julkaisu-
sarja A:5, 1972

Hult Juhani: Maatilojen rakenne sekä tila- ja maatalous-
väestölaskelmat vuoteen 2000/ Pohjois-
Pohjanmaan maatalous, Pohjois-Pohjanmaan
seutukaavaliiton julkaisusarja A:3,
Oulu 1971

Huurre - Virrankoski - Vilkuna: Suur-Kalajoen historia I,
Kokkola 1956

Järventaus Esko: Rakennussuojelun päämääristä, Kallio
1/1964

Larma Otto: Rakennuslaki ja -asetus, Helsinki 1963

Simons - Ahlqvist - Haila: Kestääkö maisema ?
Uudenmaan seutukaavaliitot 1972

Suuri maatilakirja, Forssa 1968

Tuulasvaara Jaakko: Suur-Kalajoen historia II,
Kokkola 1960

Monisteet

Huusko Jorma: Ylivieska, Niemelänkylä. Selvitys rakennetun ympäristön suojelusta. Rakennussuojelukomitealle tehty tutkimus
7.1.1974

Iharvaara - Tausti, suunnittelutoimisto: Ylivieskan asema-
makaavan seutu- ja yleiskaavalliset selvitykset sekä tilatarveohjelma. Moniste, 1967

Opetusministeriön korkeakoulu- ja iideosaston muistio
11.10.1971

Päivärinte Pekka: Ruotsalais-suomalainen kulttuurikeskus,
Kruununlinnake Ehrensvärd, Suomenlinna.
Diplomityö Oulun yliopiston arkkitehtiosastolla professori Esko Järventauksen ohjaamana, 30.11.1971

Rakennussuojelukomitean moniste 27.8.1973

Rakennussuojelukomitean työvaliokunnan moniste 3.4.1973

Tilastokeskuksen moniste vuoden 1970 väestönlaskentatiedoista

Arkistot

Maanmittaushallituksen arkisto, Helsinki (Isojakokartat)

Oulun maanmittauskonttorin arkisto

Ylivieskan kaupungin rakennustoimiston arkisto

Ylivieskan maatalouspiirin piiritoimiston arkisto

Haastattelut

Haastatteluja Niemelänkylässä marraskuussa 1973 ja
maaliskuussa 1974

Rakennusmestari A. Ahola, Ylivieskan maatalouspiiri
Piiripäällikkö A. Hatakko, Ylivieskan maatalouspiiri
Dipl.ins. J. Järvinen, Oulun yliopiston arkkitehtiosasto
Maisteri P. Kärki, Museoviraston rakennushistorian osas-
to, Helsinki

Agronomi J. Lehtinen, Oulun maatalouskeskus
Rakennustarkastaja E. Lähdemäki, Ylivieskan kaupunki
Professori R. Pietilä, Oulun yliopiston arkkitehtiosasto
Maanviljelijä M. Takalo-Kippola, Ylivieskan maatalouslau-
takunta, Niemelänkylä
Arkkitehti E. Väänänen, Maatilahallitus, Helsinki

Lait ja asetukset

Laki kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten
suojelusta (573/64)

Asetus valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huo-
mattavien rakennusten suojelusta (278/65)

Asetus kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten
suojelusta (279/65)

Muinaismuistolaki (295/63)

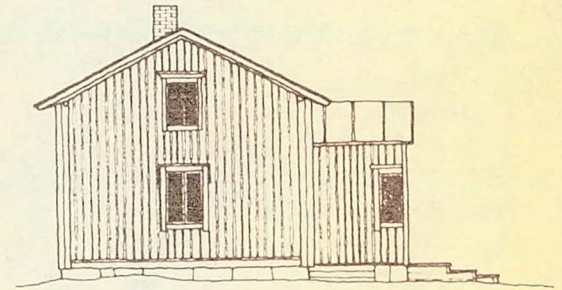
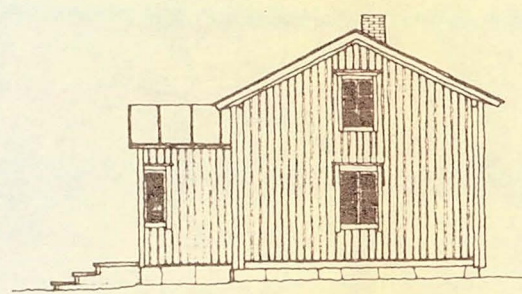
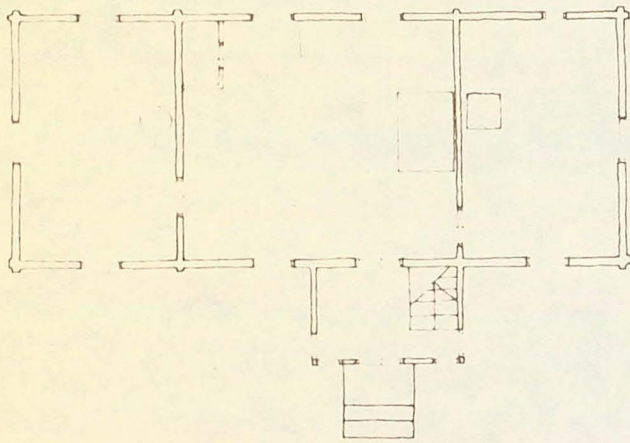
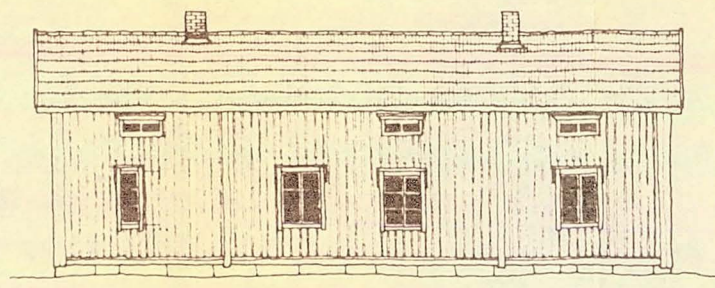
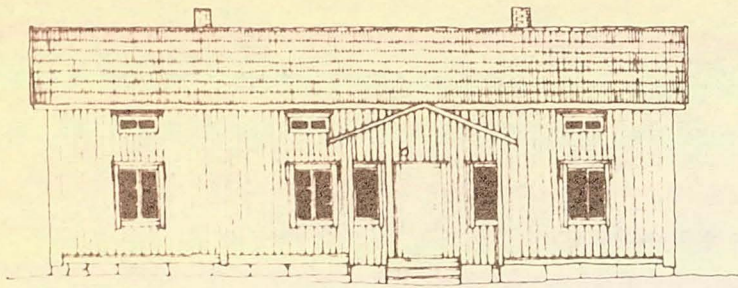
Kirkkolaki (635/64)

Rakennuslaki (370/58)

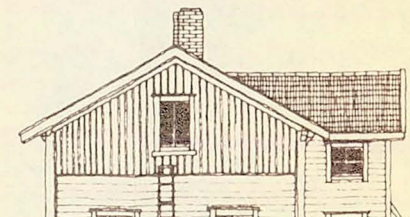
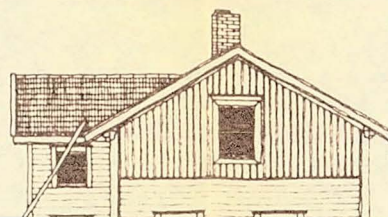
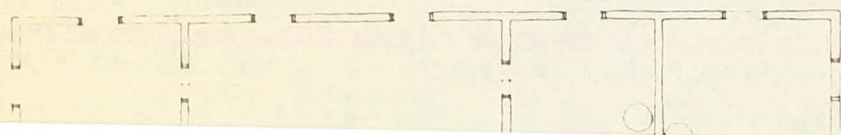
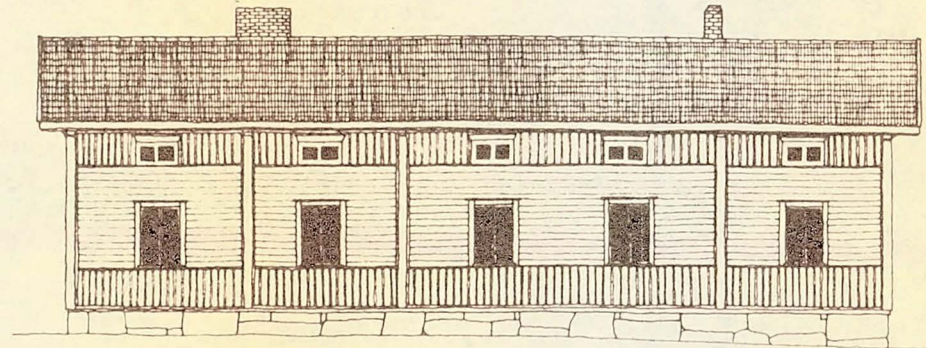
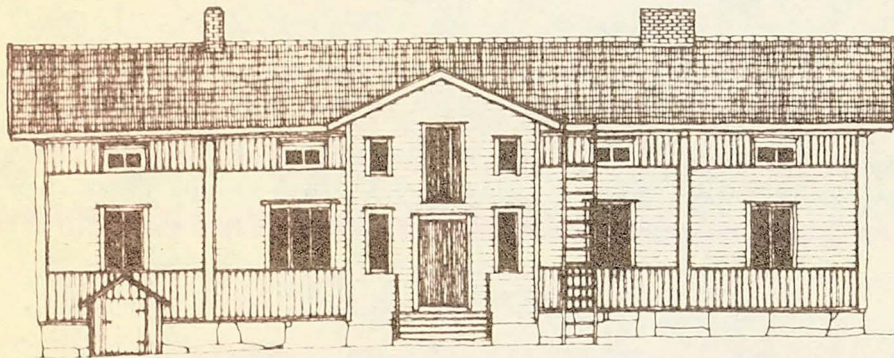
Rakennusasetus (266/59)

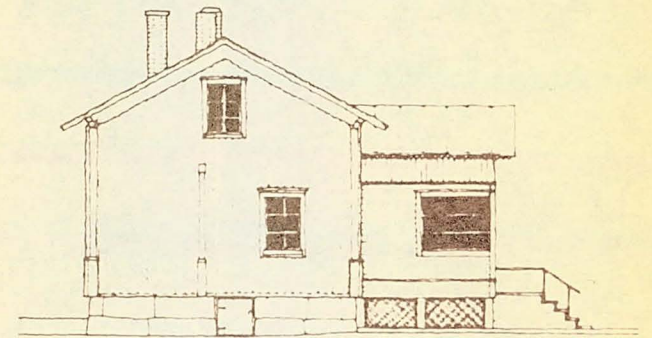
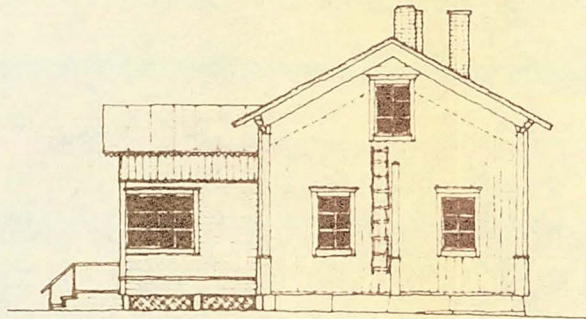
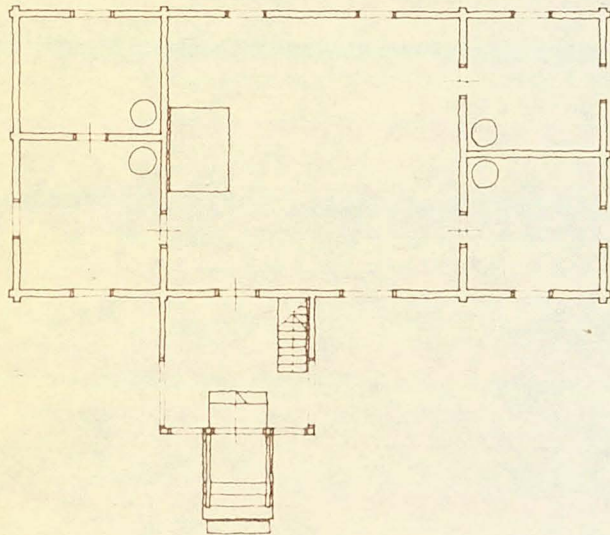
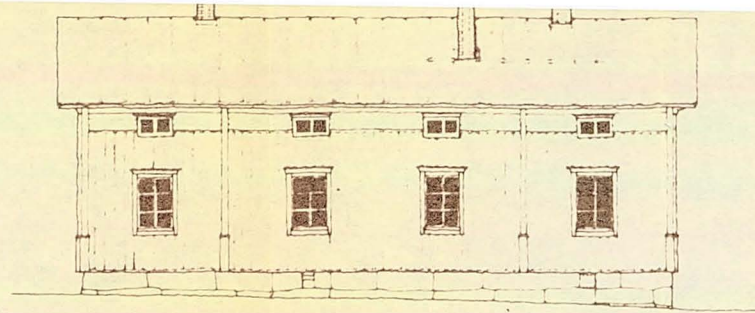
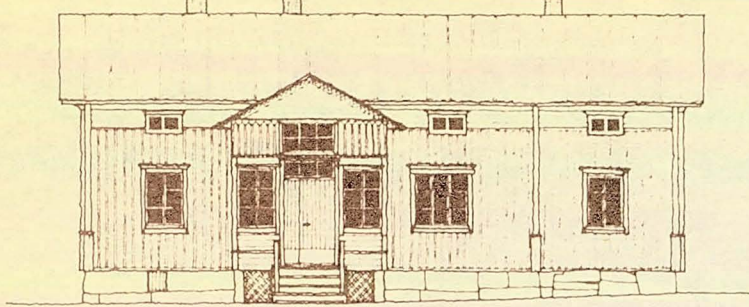
KUVAT

- Kuva 1: Ote vuoden 1955 peruskartasta 1:20 000
- Kuvat 5 ja 6: Kuvannut Katri Huusko marraskuussa 1973
- Kuvat 8,9,10,15,16,23 ja 24:
Kuvannut Jorma Huusko lokakuussa 1973
- Kuvat 11,14,17,19,20,21 ja 22: Kuvannut Esko Puijola
maaliskuussa 1974
- Kuvat 3 ja 25: Isojakokartat Maanmittaushallituksen
arkisto, Helsinki
- Kuvat 2,4,7,12,13 ja 18: Piirrookset Jorma Huusko

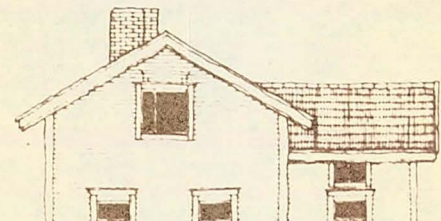
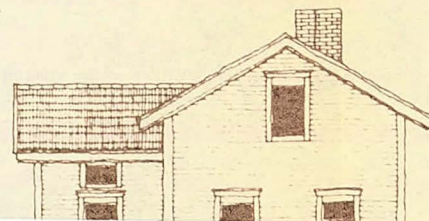
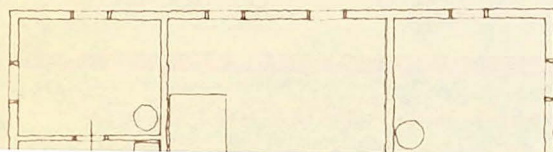
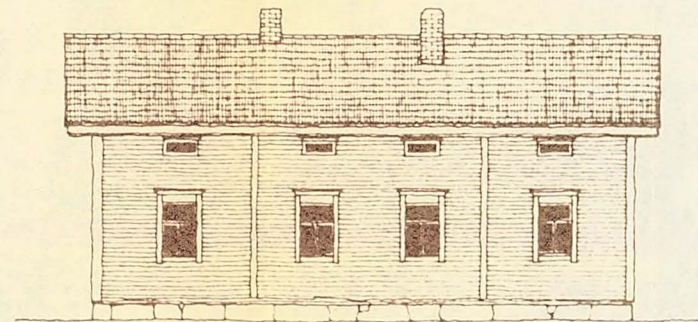
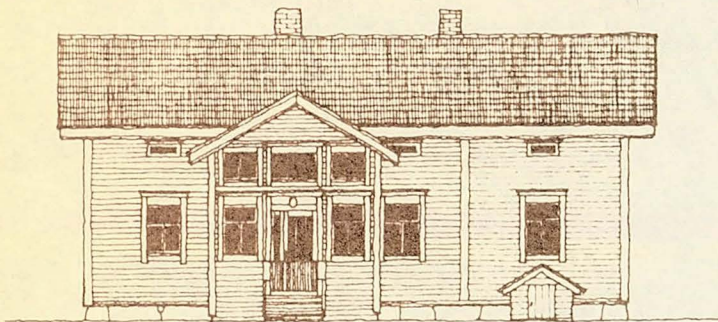

NIEMELÄ

KIPPOLA 1

MAANKÄYTTÖ- SUUNNITELMA

SUOJELUKOhteet, ARVOKKAAT
MILJÖÖT JA RAKENTAMIS-
SUUNNITELMA-ALUEET 1:20 000

- 1 SUOJELUKOHDE, NUMERO VIITTAAN TYÖN TEKSTIOSAN KOHTAAN 6.13
- VANHA RAITTI
- ▭ ARVOKAS MILJÖÖKOKONAISSUUS
- ▭ ARVOKAS PIENMILJÖÖ
- ▭ RAKENTAMISSUUNNITELMA RS 1 1:N ALUE
- ▭ RAKENTAMISSUUNNITELMA RS 2 2:N ALUE
- ▭ MAA- JA METSÄTALOUSALUE
- ▭ VESIALUE
- ▬ MAANTIE
- ▬ PAIKALLISTIE

MAANKÄYTTÖ- SUUNNITELMA

VILJELYSAUKEAN MAISEMALLISET
PÄÄTEKIJÄT 1:20 000

- TALOUSKESKUKSET
- PIENTALOT
- PALVELURAKENNUKSET
- VESIALUE
- METSÄN REUNA

